Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för landskapsarkitektur,
planering och förvaltning
Landskapsarkitektprogrammet
Alnarp 2022

Var ska vi hänga?

En studie om tonåringar inom landskapsarkitekturen.

Ellen Rodriguez Bristulf

Var ska vi hänga?

En studie om tonåringar inom landskapsarkitekturen.

Where should we hang out?

A study of teenagers in landscape architecture.

Ellen Rodriguez Bristulf

Handledare: Märit Jansson, SLU Alnarp, Universitetslektor vid Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Text

Examinator: Emily Wade, SLU Alnarp, Professor, adjungerad vid Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Bitr. examinator: Peter Dacke, SLU Alnarp, Universitetsadjunkt vid Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp
Nivå och fördjupning: A2E
Kurstitel: Independent Project in Landscape Architecture
Kurskod: EX0846
Program: Landskapsarkitektprogrammet
Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2022
Omslagsbild: Ellen Rodriguez Bristulf

Nyckelord: Landskapsarkitektur, Stadsplanering, Tonåringar, Offentliga rum, Utvecklingspsykologi, Tonårsvänliga städer, Miljöpsykologi.

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Abstract

Everyone who reaches adulthood does so by passing adolescence - a time that for many is marked by liberation and confusion. In this phase of life, the city has an important significance for our development, as the public environment provides space to both observe and participate in society. Despite this, research shows that teenagers do not always feel welcome in public spaces. This work shows that teenagers need a public space that offers both places where you can gather in groups and be social, but also green places where they can retreat and reflect.

This essay examines teenagers' use of the city - partly through a literature study, and partly through observations. The results of these parts are then translated in a design of a place in Malmö.

Sammanfattning

Alla som når vuxen ålder gör det genom att passera tonåren - en tid som för många präglas av frigörelse och förvirring. I denna fas av livet har staden en viktig betydelse för vår utveckling, då den offentliga miljön ger utrymme att både iakkta och delta i samhället. Trots detta så visar forskningen att tonåringar inte alltid känner sig välkomna i den offentliga miljön. Detta arbete visar att tonåringar har behov av en offentlig miljö som erbjuder både platser där i kan samlas i gäng och vara sociala, men också gröna platser där de kan dra sig tillbaka och reflektera.

Denna uppsats undersöker tonåringars användning av staden - delvis genom en litteraturstudie, och delvis genom observationer. Resultaten av dessa delar mynnar ut i en gestaltning av en plats i Malmö.

Tack

Den här tiden har på många sätt påmint om mina egna tonår. En stormig period där skrivandet stundtals känts som en lång, brant uppförsbacke och stundtals präglats av ett nästintill övermod. Ytterligare en parallell finns i en känsla av att ”såhär är det nu och det kommer aldrig ta slut”. Nu när sista punkten är satt så vill jag därför tacka mina nära och kära för att ni så tålmodigt stått ut med humörsvängningar och tankspriddhet (om jag syftar på skrivandet eller tonåren låter jag vara osagt, kanske är det både och?).

Tack till min handledare Märit Jansson, som med sin vässade feedback varit en kompass på ett stormigt hav.

Tack till alla runt mig som peppat och tröstat.

Och alltid – tack Philip, utan dig hade det inte gått.

Förord

I september 2020 åkte jag till Sheffield för en utbytestermin. Under kursen Urban Design Project fick vi i uppdrag att välja en karaktär och sedan omgestalta ett bostadsområde utifrån dennes behov och önskningar. Här föddes Penny; en femtonåring vars liv utspelar sig på Sheffields gator eftersom föräldrarna bara bråkar hemma. Penny visste precis i vilka hörn man kunde tjuvröka utan att synas, och var hennes gäng kunde samlas på kvällen utan att bli störda av småsyskon eller vuxna. Ganska omgående blev det tydligt att de övriga karaktärerna i min grupp (allt ifrån hypotetiska medelålders män till påhittade poeter och tioåringar) tyckte att Penny var ett störande moment. Att argumentera för Pennys rätt till staden visade sig inte vara helt lätt när hon främst ansågs vara i vägen snarare än en del av målgruppen.

Intresset var väckt. Varför var det så svårt att föra tonåringars talan i en gestaltningsprocess som landskapsarkitekt? Varför kände de andra att deras röster vägde tyngre? Hur kommer det sig att en tioårings rätt att leka tryggt på gatan kan upplevas viktigare än en femtonårings rätt att få umgås med sina vänner på samma gata?

Då platser för unga skapas hamnar fokus ofta på att inkludera barn och unga i planeringsprocesser. Något som då tenderar att hamna i skuggan är det informella deltagandet - den faktiska tillgången till god närmiljö. Detta är problematiskt då det är just det informella deltagandet som rör barn och ungas möjligheter att interagera med och appropriera platser (Chawla & van Vliet, 2017; Gillespie, 2013).

Det går inte att bortse från att den här uppsatsen kom till under en pandemi. Detta innebar att jag tidigt behövde fatta ett beslut kring om jag ville involvera tonåringar i processen genom intervjuer och workshops eller inte. Efter en tids övervägande bestämde jag mig för att ta chansen att utforska hur ett gestaltningsarbete med fokus på tonåringar skulle kunna gå till utan deras deltagande. Vad man förlorar är ovärderliga insikter, men som landskapsarkitekt måste man kunna skapa genomtänkta platser även utan att involvera målgruppen aktivt. Denna uppsats ska alltså inte ses som en steg ifrån medborgardialog, utan snarare som ett ödmjukt försök att göra det bästa av en situation och samtidigt undersöka vad resultaten blir av ett projekt som baseras på redan existerande källor.

Innehåll

Bakgrund 10
Begreppsförtydligande 14
Mål, syfte och frågeställningar 16
Disposition 17
Del 1 18
Metod och material 19
Research based design 19
Litteraturstudie 23
Observationer 23
Platsanalys 25
S:t Knuts torg 29
Hundpark Lille 31
Referensplatser 37
Analysreflektion 37
Del 2 38
Litteraturöversikt 39
Vikten av en grön stad 43
Plats att umgås 44
Vikten av en diversifierad stad 46
Trygghet och tillhörighet 49
Exkluderande design 51
Att gestalta för tonåringar 54
Vad visade observationerna? 57
Del 3 61
Referensplats 62
Gestaltningsprinciper 65
Två karaktärer 67
S:t Knuts torg 69
Hundpark lille 72
Del 4 77
Diskussion 78
Metoddiskussion 82
Slutord 84
Referenser 85
Billder och figurer 90

Bakgrund

I juni 2018 röstade Sveriges riksdag ja till regeringens förslag om att göra FN:s Barnkonvention till svensk lag (Riksdagen, 2021). Den 1 januari år 2020 trädde lagen i kraft, vilket skärper fokus kring barn och ungas rättigheter i fysisk planering och stadsutveckling (Boverket, 2020). På nationell nivå så är det framför allt Plan- och Bygglagen, PBL, miljöbalken samt det arkitekturpolitiska målet Gestaltad livsmiljö som ligger som grund för barn och ungas rättigheter inom stadsutveckling. Regeringen arbetar även med stads- och samhällsutveckling utifrån FN:s hållbarhetsmål Agenda 2030 – (Strategi för Levande städer – politik för en hållbar stadsutveckling). Som en del av satsningen på hållbara städer bildades år 2017 Rådet för hållbara städer på uppdrag av regeringen. Rådet är ett forum som består av elva statliga myndigheter, SKL samt Länsstyrelsen. Som främsta uppgift har rådet att stötta och stärka kommuner i arbetet med kring mål 11 i Agenda 2030 (Regeringskansliet, 2017; Rådet för hållbara städer, 2020).

Att städer ska vara barnvänliga och hållbara är en prioriterad fråga (Riksdagen, 2021). Det fanns enligt SCBs statistikdatabas 820 779 tonåringar (13-19 år) år 2020 (SCB, 2020), vilket motsvarar cirka åtta procent av rikets befolkning. Åtta procent av Sveriges befolkning som ska ta klivet från barnvärlden och in i vuxenvärlden. Genom att testa sin sociala komptenens, tänja på normer och vidga sin fysiska värld spelar tonåringarna en roll i att driva samhällsutvecklingen framåt (Johansson, 2006).

Studier visar att ungdomars psykiska hälsa försämras på en global nivå (Wales et al., 2022; Patton et al., 2016). Utöver faktorer som familj, skola och vardagsliv så tillskrivs orsaken bakom trenden den urbana miljön. Försämrad stadsmiljö, urbanisering och trångboddhet är faktorer som påverkar ungdomars livskvalité och leder till sämre psykisk hälsa (ibid.; Case Sofielund, 2021). En, i skrivande stund, ny faktor är den pandemi som pågått sedan december 2019. Delar av samhällsapparaten stängdes ner och har alldeles nyligen öppnat upp igen. En av dessa delar var skolorna, där gymnasieelever under delar av 2020-2021 tog del av sin utbildning ensamma under social distansering. Denna förändring, från att träffa jämnåriga i skolan fem dagar i veckan, till undervisning online med uppehåll i många fritidsaktiviteter och stängda bibliotek, har lett till att många tonåringar känt sig isolerade och ensamma (Guessom, 2020, Crawford, 2020). Vid sidan av pandemin pågår redan en samhällstrend som flyttar ungas sociala umgänge allt mer inomhus i och med sociala medier. En stor del av ungas socialiserande sker online. Unga idag spenderar alltså mer tid inomhus än tidigare generationer (Owens, 2020).

I ett samhälle som befinner sig allt mer online, är det intressant att forskning visar ett samband mellan psykisk hälsa och tillgång till god utemiljö (Owens, 2020). Miljöbaserade förändringar för att öka den psykiska hälsan har dessutom visat sig ge långvariga effekter, där framförallt utemiljöer huserar flera av de faktorer som påverkar den psykiska hälsan hos tonåringar. Utöver kontakten med natur så är utemiljön en samlingsplats för socialt umgänge och rekreation av olika slag (Wales et at., 2022; Owens, 2020).

Den här kombinationen; ökad isolering i och med en samhällsförändring mot det virtuella, tillsammans med vikten av god utomhusmiljö riktar en strålkastare mot staden. Staden, och hur den är utformad, ger förutsättningar för på vilka sätt tonåringar kan tillgodose viktiga behov för ökat psykiskt välmående.

Alla som når vuxen ålder gör det genom att passera tonåren – en ålder som präglas av frigörelse och förvirring för många. Ordet ”tonåring” kommer dessutom med en del konnotationer (Brunelle et al. 2018) och som samhällsgrupp anses de ofta som stökiga, högljudda och till och med skrämmande i stora grupper (Owens, 2020). Som konsekvens har tonåringar ofta inte bara förbisetts inom landskaps-arkitekturen, utan ofta aktivt planerats bort och stundtals är ovälkomna i det offentliga rummet (Owens 2002; Nemeth, 2006; Owens, 2002; Woolley et al. 1999). Studier kring tonåringar och deras relation till plats och landskap belyser deras behov av tillhörighet och samhörighet, men också bristen på just platser som tillhandahåller detta (La Rochelle & Owens, 2014; Ver, 2014).

För detta arbete har jag valt att fokusera på tonåringars ”hängställen”, alltså hur de samlas i offentliga miljöer och hur man som landskapsarkitekt kan ge förutsättningar för just ”häng”. Ur ett utvecklings-perspektiv spelar den fysiska omgivningen en viktig roll i tonåringars sociala identitetsbildande. Det offentliga rummet har här en särskilt viktig roll, då tonåringar rör sig bort ifrån hemmet, som representerar barndomen, och ut i staden (Brunelle et al., 2018; Boverket, 2019). Och när tonåringar letar nya erfarenheter så söker de sig bort från barndomens gata och in till stadskärnorna (Bergström, 2000). Hur kommer det sig då att ungdomar, vars behov av det offentliga rummet är särskilt stort (Boverket, 2019) har så litet inflytande på landskapsarkitekturen?

När platser avsedda för gruppen tonåringar planeras, görs detta ofta med aktivitet i fokus. Skateparker, basketplaner, fotbollsplaner i olika färger och former ska locka till sig ungdomar, men även se till att de inte utför de avsedda aktiviteterna var som helst (Brunelle et. al, 2018; OBS Magasin, 2015). Att på så sätt kontrollera var ungdomar utför dessa aktiviteter är en del av begreppet disciplinerande arkitektur, eller som

det också kallas, *exkluderande design* (de Fine Licht, 2017).

När man talar om exkluderande design så anses tonåringar vara en av målgrupperna (OBS Magasin, 2015), och ytterligare ett sätt som tonåringar exkluderas från det offentliga rummet är genom så kallad kommersialisering av det offentliga rummet (Zukin, 1995). I takt med att mötesplatser utan konsumtionskrav blir färre och färre (Zinko et.al, 2018), blir även de platser där unga kan samlas och testa sina sociala förmågor färre. Dessa platser där tonåringar kan mötas och umgås utan motkrav i form av till exempel konsumtion agerar en viktig del i deras sociala utveckling och vuxenblivande, vilket belyser vikten av att samhället tillhandahåller just dessa ”hängställen”. Ytterligare en aspekt är den höga andel trångboddhet hos barn och unga i storstadsregionerna. Boverket (2019) rapporterar att 42 % av barn och unga i Fosie, en stadsdel i Malmö, är trångbodda. Välplanerade platser kan inte lösa problemet med trångboddhet, men kan erbjuda trygga platser för välbehövd återhämtning hos unga.

Det finns ett behov av att belysa tonåringarnas plats i staden och deras behov av samlingsplatser utan konsumtionskrav och hur denna kunskap kan implementeras inom landskapsarkitektur.

Begreppsförtydligande

För klarhetens skull vill jag förtydliga vad som ska läsas in i begreppet ”tonåringars plats inom landskapsarkitekturen”, som här efter kommer vara en del av både syfte och frågeställningar. I arbetet kommer jag att studera tonåringars plats inom landskapsarkitekturen på två sätt: dels genom att se till tonåringars faktiska användning av staden. I det avseendet syftar alltså tonåringar ”plats inom landskapsarkitekturen” till deras fysiska plats i staden. Var samlas de? Hur samlas de? etcetera. Den andra betydelsen av begreppet syftar till den akademiska delen av landskapsarkitektur, där arbetet kommer att undersöka vad forskning och teori inom landskapsarkitektur säger om tonåringar. Den här tudelade betydelsen ger mig en möjlighet till en bred ingångsvinkel i ämnet.

I detta arbete kommer jag att definiera ***tonåringar*** utifrån ett utvecklingsstadium snarare än en specifik avgränsad ålder. Tonåring som begrepp innefattar vanligtvis åldersgruppen 13-18 (Vårdguiden, 2019). Brunelle et al. (2018) särskiljer i sin artikel ”*Teens in public spaces and natural landscapes: Issues of access and design*” det engelska ordet ”*adolescence*” från ”*teenager*”. Inom *adolescence*, som ungefärligt kan översättas till ungdom, ryms den distinkta perioden mellan barndom och vuxenhet som påbörjas vid puberteten. Detta begrepp innefattar åldern 10-19 (Wales et al., 2022) vilket alltså är ett fyra år längre spann än den tidigare nämnda definitionen av tonåring. Forskning föreslår dessutom att denna period i själva verket kan vara upp till åldern 24-25 (Sawyer et al., 2018).

Varför i så fall ändå använda ordet tonåring? Brunelle et al. (2018)

menar att ordet tonåring är en socialt konstruerad term och att *adolescence* inte fångar upp den symbolism och de konnotationer som ordet tonåring innefattar. En viktig faktor i valet att skriva om tonåringar bygger just på dessa konnotationer (se inledningen), vilket ger vikt till ordvalet tonåring.

Det finns självklart lika många sätt att vara tonåring på som det finns tonåringar, och för detta arbetes skull vill jag öppna upp definitionen för gruppen tonåringar för att inkludera alla upp till 19 år (med 19 som en mjuk gräns uppåt) som går igenom de livsförändringar som är tonåren. Arbetet kommer alltså att fokusera på den grupp som rör sig ut i det offentliga och använder stadens gator och torg som ett rum för vuxenblivande.

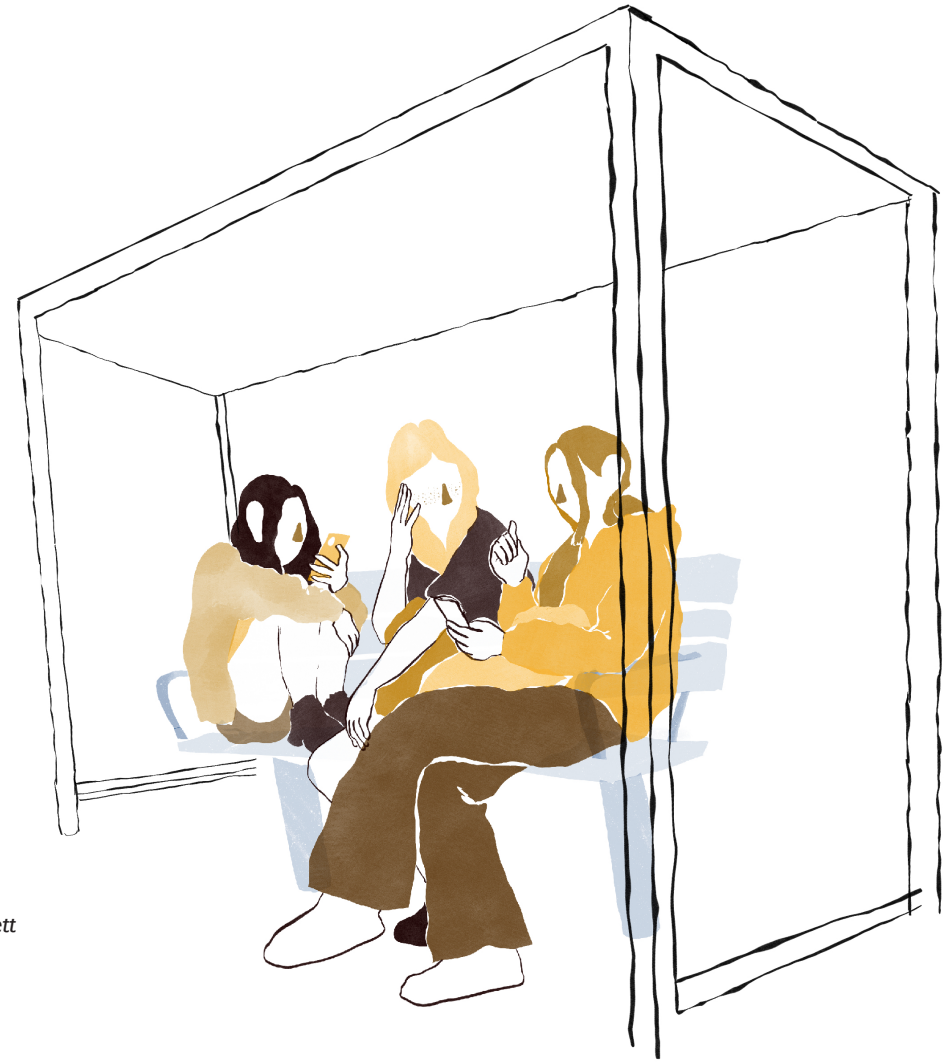

Bussen kom - och gick. Tonåringarna gick efter ett tag in i skolan igen.

Mål, syfte och frågeställningar

Syftet är att fördjupa kunskapen kring tonåringars plats inom landskaps-arkitekturen, samt att undersöka hur en som landskapsarkitekt kan arbeta med att utforma offentliga miljöer med tonåringar i åtanke.

Målet är att gestalta en plats baserat på den sammanställda kunskapen kring hur tonåringars plats inom landskapsarkitekturen.

Frågeställningar

- Vad säger litteraturen om tonåringar inom landskapsarkitekturen?

- Vad kan vi lära oss av hur tonåringar använder staden?

- Hur kan en som landskapsarkitekt gestalta offentliga miljöer som är funktionella för tonåringar?

Disposition

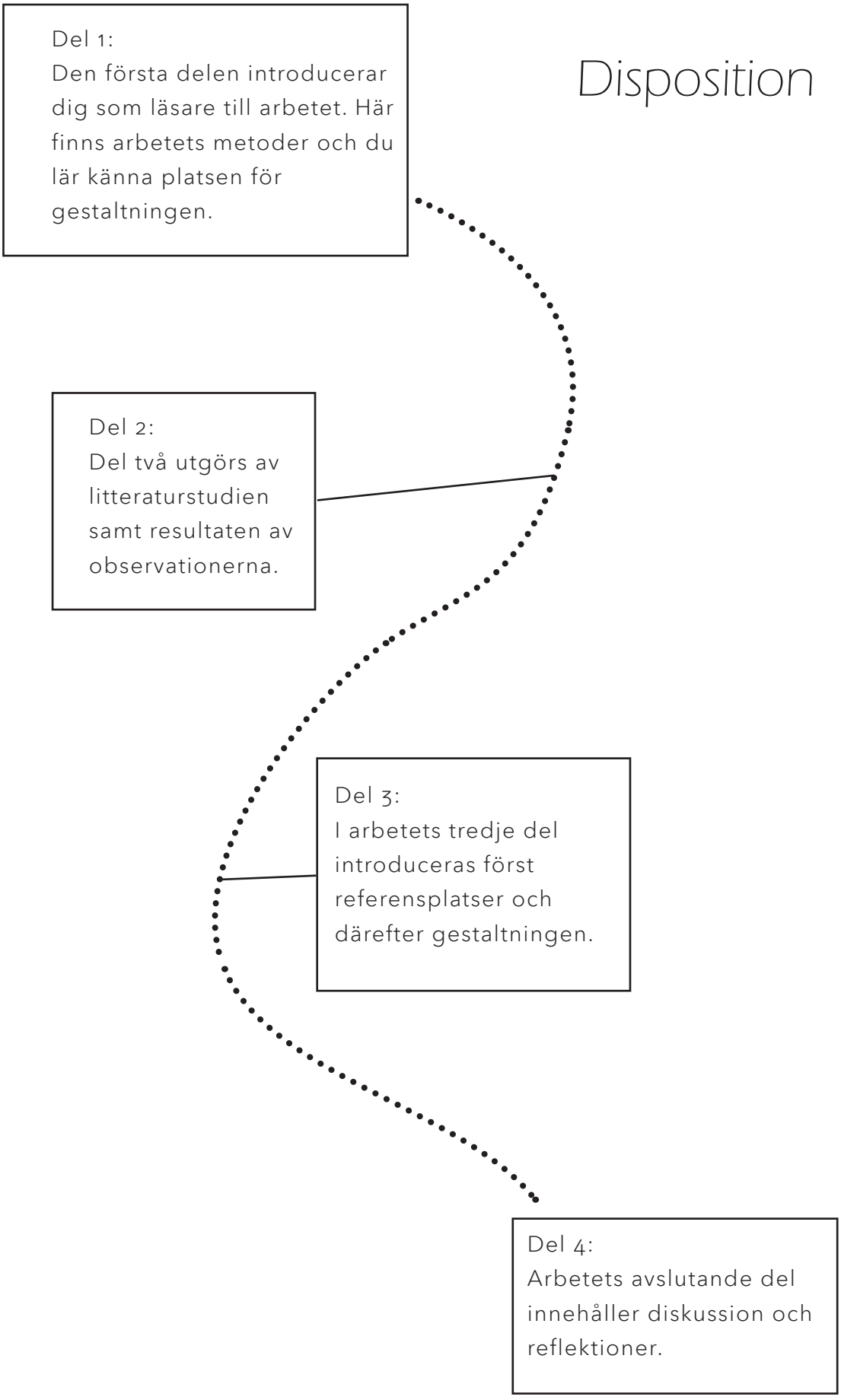

DEL 1

Metod och material

Den övergripande ansatsen till detta arbete är *research based design*. Metoden kommer att användas som en paraply över processen, och då även i hur övriga metoder används. Utöver *research based design* bygger arbetet på en litteraturstudie som tillsammans med en platsstudie och observationer mynnar ut i ett gestaltningsförslag.

I och med att arbetet skrivs under COVID-19, och tonåringar ännu inte vaccinerats har jag valt att inte interagera med tonåringarna jag observerar på stan. Detta innebär att den del av arbetet som består av egna observationer av tonåringar (till exempel illustrationerna) är alltså baserade på en egen uppskattning kring deras ålder.

Research based design

Under de åren jag studerat till landskapsarkitekt har strävan efter att underbygga gestaltning med fakta löpt som en röd tråd. Vi har gjort förstudier, kartlagt användning och läst på kring vad praxis säger kring olika ämnen. Det kan vid första anblick framstå som självklart att ett designförslag bygger på ett vetenskapligt arbetssätt, men att inkorporera forskning i en designprocess är inte en helt given process. Christopther Frayling diskuterar i sin text *Research in Art and Design* (1993) den gråzon som uppstår i mötet mellan den "klassiska" definitionen av forskning och designarbete, där det inte är självklart hur begreppet vetenskaplig forskning bör appliceras på en designprocess. Engelskans ord för forskning – *research*, indikerar i sig en rundgång i och med prepositionen *re-*, vilket Frayling menar skär sig med det nyskapande som ofta präglar design (Frayling, 1993).

För att få ett metodiskt ramverk för bryggan mellan forskning och

design som är direkt knutet till landskapsarkitektur har jag i detta arbete använt mig av metodguiden "*Landscape design based on research*", som spinner vidare på Fraylings tankar kring forskning inom konst och design. Jansson, Vicenzotti och Diedrich (2019) belyser i guiden just svårigheten i att integrera akademisk forskning i landskapsarkitektonisk gestaltning. Detta, menar de, beror på hur forskning i sig bedrivs, där det finns en viss mall och specifika metodiska krav och kriterier; ett rutnät som inte är helt enkelt att överföra på en designprocess.

En metod för att använda sig av forskning som underlag för en designprocess är *Evidence-based Landscape Architecture*, förkortat EBLA. EBLA beskrivs som praktiken att medvetet använda sig av akademisk forskning för att fatta beslut kring gestaltning inom landskapsarkitektur. Genom att triangulera mellan praktisk *kunskap, forskning* och ett *designuppdrag* (se figur 1) kan man nå fram till platsspecifika lösningar med akademiskt underlag. Denna triangulering är som metod funktionell, men Jansson, Vicenzotti och Diedrich (2019) argumenterar för att begreppet (*evidence based*) i sig är problematiskt. I och med den tidigare nämnda metodiskt strikta form som vetenskap har, blir användandet av ordet *evidence* en alltför snäv ram för den plasticitet som designprocessen gynnas av. Genom att istället använda sig av begreppet *research based design* inkluderas en bredare definition av forskningsresultat än de som klassificeras in under begreppet *evidence*.

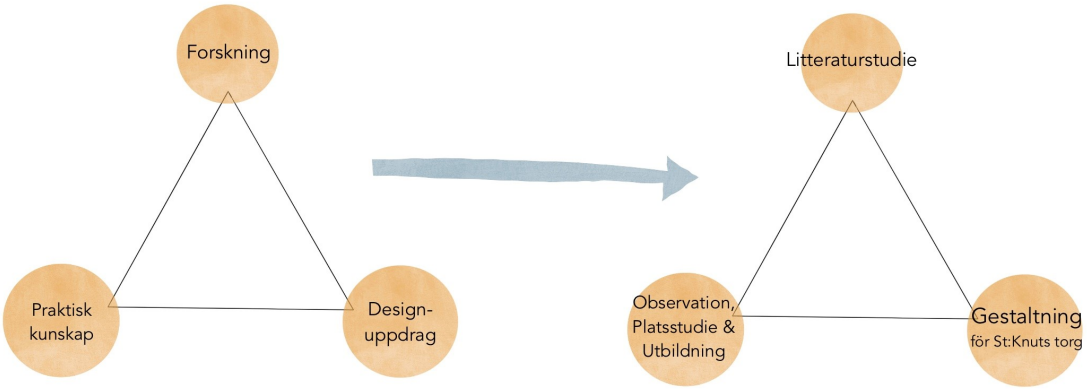

Figur 1. Figuren illustrerar metodens tre delar och vad de utgörs av i detta arbete.

Research based design kommer för detta arbete att fungera som övergripande ansats. Detta beslut kommer sig av ett behov av metodologiska ramar för ett dynamiska arbetssätt. Genom att dynamiskt färdas mellan litteratur, egna observationer och idén om att transformera torget är målet att nå fram till en design för en offentlig plats i Malmö. I arbetet användes metoden likt en flätad krans, där de tre delarna av *research based design* utgör de tre sammanflätade slingorna, och kransen symboliserar rundgången av processen (figur 2). Alla tre delar är hela tiden närvarande, men inte alltid längst fram och synliga. Vid platsbesöken och observationerna har jag ständigt litteraturen i bakhuvudet och noterar hur olika aspekter kan användas i en gestaltning.

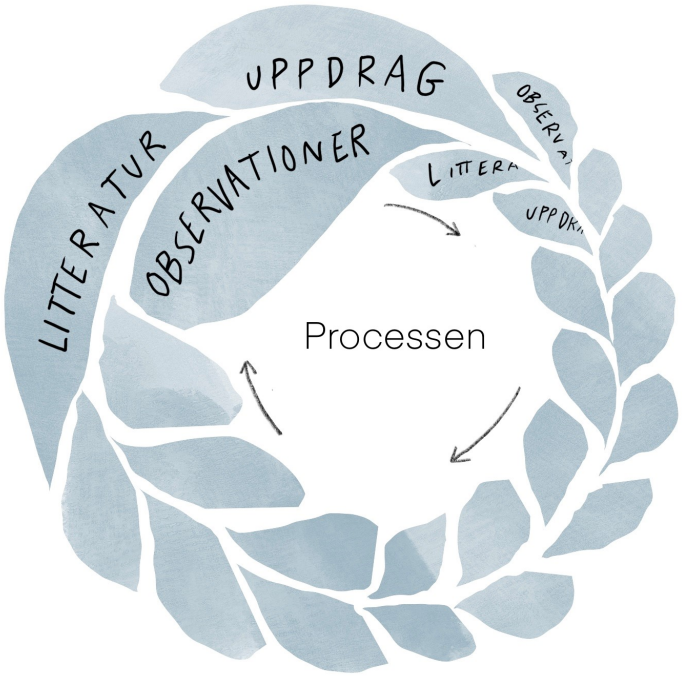

Figur 2. Metodkransen, som dynamiskt flätar samman metodens tre delar.

Figur 3 nedan visar ett förenklat exempel på hur metoden har använts vid beslutsfattande (exemplet är senare visualiserat i gestaltningen). Eftersom observationerna gjordes simultant med litteraturstudien kunde nya aspekter av platsen upptäckas efterhand som litteraturen gav grund till idéer. Kunskapen kring naturens inverkan på ungas psykiska (Chawla, 2015) hälsa ledde till ett beslut kring att tillföra växtmaterial. Kunskapen kring att tonåringar efterfrågar dekorativa platser (Sundevall & Jansson, 2018) leder till ett beslut om att en del av växtmaterialet bör bestå av perenner och annueller samt lignoser med blomning eller dekorativ bark. Vid nästa platsbesök slår det mig att slänten i Hundpark Lille kan utnyttjas för att dölja den intilliggande bilvägen, vilket leder till beslutet att placera en perennrabatt just där. Genom att ständigt ha uppdraget i åtanke under insamlandet av litteratur hittades "genvägar" till beslut, som sedan kunde utvecklas i och med att observationerna löpte genom arbetet och inte genomfördes under enbart en avgränsad period i arbetet.

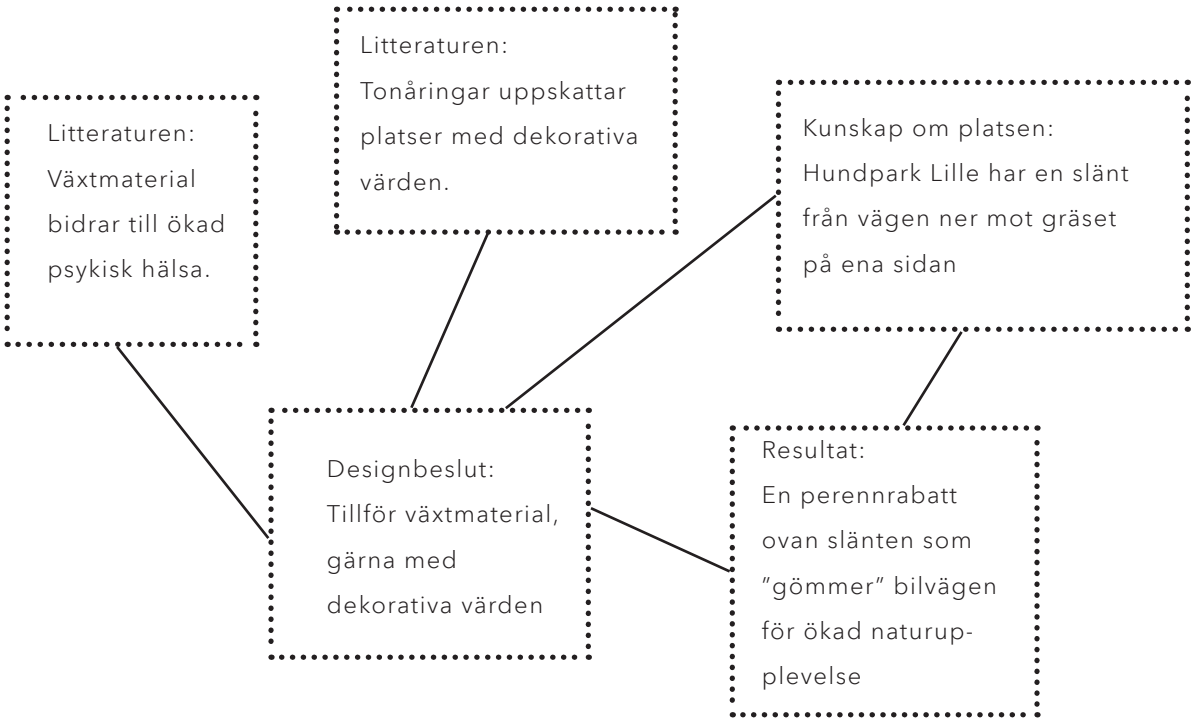

Figur 3. Exempel på hur metodens tre delar interagerat och lett till beslut för gestaltningen.

Litteraturstudie

En del av processen handlar om att samla in litteratur och forskning kring ämnet med hjälp av specifika sökord. Insamling av material har främst skett genom sökmotorerna Google Scholar och Researchgate. De huvudsökord som använts är *Tonåringar + Landskapsarkitektur,* på både svenska och engelska. Huvudsökorden har kombinerats med andra relevanta ämnesord, som stadsutveckling, design, samhälle, städer, och använts för att avgränsa resultaten till att grunda sig och ständigt knyta an till arbetets ämne.

Observationer

Beslutet att använda observation för att komplettera informationen från litteraturstudien kommer sig av en strävan efter att skapa ett underlag som är förankrat i vardagslivets användning av staden i så hög grad som möjligt. Då jag skrev min kandidatuppsats kring hur man som landskapsarkitekt kan använda sig av socialantropologisk metod intervjuades Viktoria Walldin, socialantropolog på White Arkitekter, om att arbeta ämnesöverskridande mellan landskapsarkitektur och socialantropologi. Under intervjun konstaterade Walldin att antropologer och landskapsarkitekter båda är intresserade av att förstå brukaren bortom dennes egna insikter (Bristulf, 2020). Utan att frånta tonåringarna sin position som experter på sin egen miljö, så ligger det i landskapsarkitektens intresse att utforska om att en efterfrågan av till exempel en bollplan kan bottna i ett behov av sociala platser (ibid). Genom att observera hur människor rör sig, hur de samlas och dagligen använder sig av det offentliga rummet kan vi som landskapsarkitekter identifiera behov som inte alltid uttrycks i ord.

För de observationer som genomförts under arbetets gång har "*How to Study Public Life*", skriven av Jan Gehl och Birgitte Svarre (2013) använts som metodiskt grund för hur observation-

erna genomfördes. Gehl och Svarre menar att man genom observation kan samla in tillräckligt mycket data för att kunna dra slutsatser kring hur staden används för att sedan använda denna information som underlag för design. Som hjälpmedel har landskapsarkitekten inte bara sina egna sinnen, som är tränade för att uppfatta funktion och användning, men också skissande, antecknande och fotografi (Gehl & Svarre, 2005).

Vad gäller tidsaspekten för observationer så föreslår Gehl och Svarres (2005) att man bestämmer ett tidsfönster och observerar allt som sker på en plats under detta fönster. I och med att arbetet endast intresserar sig för tonåringar, och det fanns en risk att materialet kunde bli tunt om observationerna endast utgick ifrån en plats i taget under flera timmar, beslutades att använda en mer dynamisk ram för observationerna. Genom att planera in en (under skrivandet välbehövlig) promenad varje dag under antingen lunch, efter vanliga skoltimmar (15.00 och framåt) eller både och, dokumenterades tonåringars användande av staden genom fotografi på långt avstånd, eller genom snabba skisser. Observationerna genomfördes framförallt i området kring S:t Knut.

Utöver de observationer som genomförts under veckodagar har mer ostrukturerade observationer genomförts under helgerna. Detta innebär helt enkelt att jag, när jag rört mig i det offentliga utan syfte att observera, då jag sett tonåringar samlas, med samma verktyg som under veckodagarna noterat hur de umgås i staden. För att värna om tonåringarnas integritet kommer inga fotografier som visar dem att finnas med i arbetet.

Platsanalys

Under platsbesök har material samlats in genom fotografering, antecknande och skissande. Metoden för den genomförda platsanalysen är *Landscape Character Assessment* (LCA). Schibbye och Pålstam beskriver i sin bok om metoder för landskapsanalys (2001) landskap som bakgrunden till vår vardag och belyser relationen mellan människa och plats. LCA är en metod för platsanalys som i viss mån tar sig an den svårdefinierade bredd som ryms i relationen mellan människa och plats. LCA inkluderar dels mer kvantifierbara aspekter, såsom topografi, användning och växtbestånd, men även mer mjuka delar; dofter, kulturella associationer och historia (Tudor, 2014).

Under arbeters gång har flera platsbesök genomförts. Vid platsbesöken samlas all typ av information som rör platsen in.
Tidigare nämnda aspekter som användning, dofter, växtlighet etcetera dokumenteras. Målet för slutprodukten av LCAn är att presentera en översiktlig bild av områdets karaktär (Tudor, 2014)

I och med att arbeters övergripande ansats är *research based design* lämpade det sig inte att följa en kronologisk lista för platsanalys. Platsbesöken har varit många och spridda över arbetets gång, vilket i kombination av metodens andra delar har bidragit med en nyanserad och djupgående bild av området.

Arbetets gestaltningsfas är avgränsat till ett visst område i Malmö. I och med arbetets begränsade tidsram togs beslutet om att välja ut ett område att arbeta kring tidigt i processen. Platsen skulle vara centralt belägen och ligga i närheten av skolor i och med att målgruppen för arbetet är tonåringar. Genom att lokalisera Malmös högstadie- och gymnasieskolor valdes S:t Knuts torg och intilliggande Hundpark Lille. Kartan nedan (figur 4) visar att det ligger 10 skolor inom en radie av 500 meter ifrån området området.

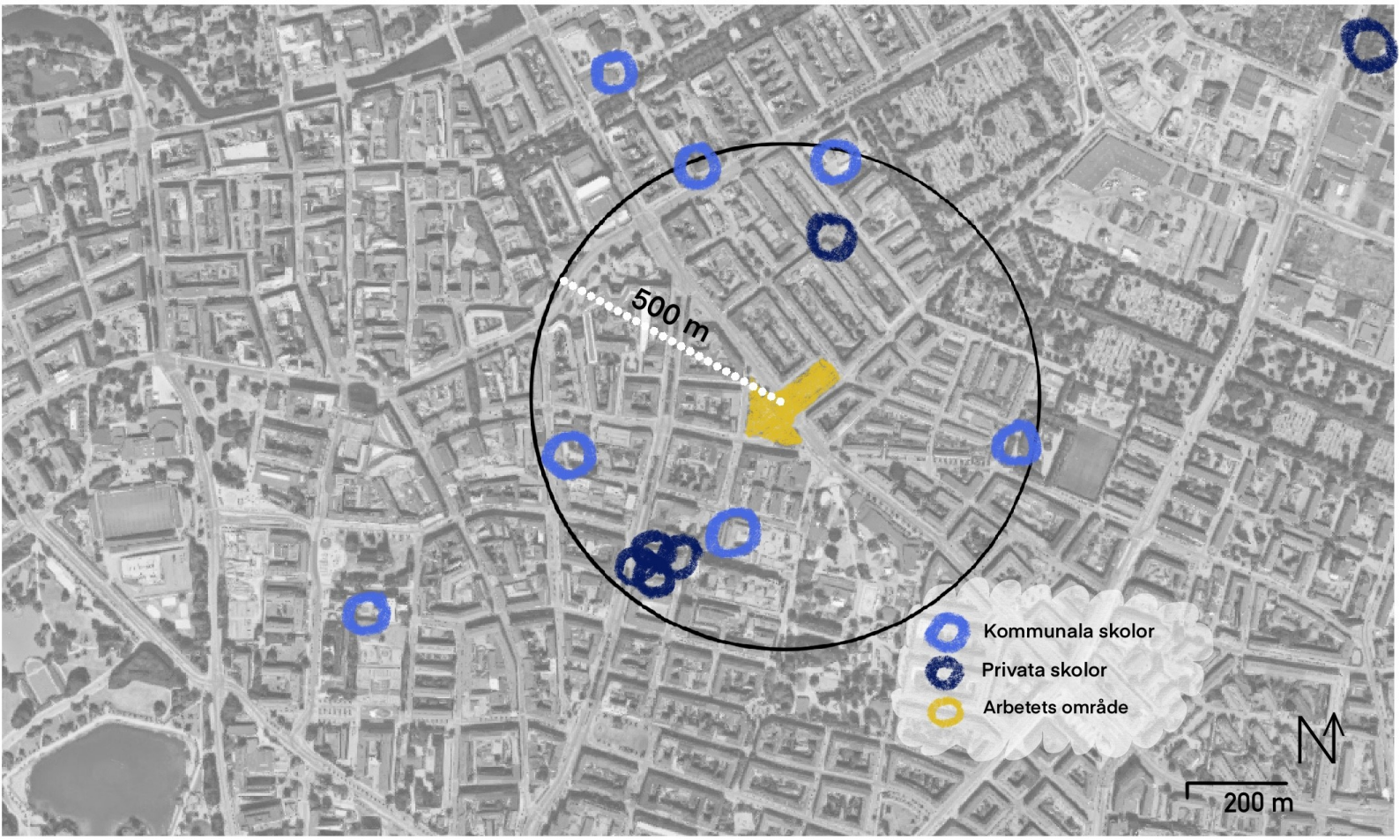

Figur 4. Centrala Malmö. Karta över de högstadie- och gymnasieskolor som ligger i närheten av arbetets område.

Figur 5. Karta över området som visar tillgång till mat, kollektivtrafik och offentliga toaletter.

Torget ligger ett stenkast från välbesökta Folkets Park i centrala Malmö (parkens huvudentré kan anas strax ovan de offentliga toaletterna på kartan i figur 5). Här finns också busshållplatser vilket gör det lätt att med kollektivtrafik färdas till och från platsen. Här finns också en relativt stor matbutik där man till exempel kan konsumera billigare kaffe än hos i de kringliggande caféerna samt två gatukök.

En mycket kort historielektion

Området kring S:t Knut i Malmö har varit bebyggt i århundraden. När man studerar historiska kartor (se figur 6) av området kan man känna igen ramarna för S:t Knuts torg som anlades i början av 1900-talet. Mitt emot S:t Knuts torg ligger idag Hundpark Lille, och även om det inte tidigare funnits en hundrastgård på platsen så har just den delen av området varit grön länge. På gamla fotografier (se figur 7 & 8) kan man till exempel se att det under 40-talet låg en park på samma plats, men som då inte var delad i mitten av Spångatan som idag leder fram till torget.

Under 2020 genomförde Malmö Stad en insats och planterade över 20 exotiska träd i Hundpark Lille (Malmö Stad, Träd i Malmö 2022). Tillsammans med platsens sedan tidigare existerande träd så återfinns här nu en variation av lignoser.

Intill städsegröna individer (som alltså behåller sina blad även under vintern) står flerstammade vårblommande körsbärsträd. Buxbom finns både i bullig buskform och uppstammad i trädform. På våren blommar prydnadskörsbären (Prunus accolade) vackert rosa, vilket får förbipasserande att stanna upp. Här står även tre stora popplar som planterades år 1932, en tid då platsen agerade park i större utsträckning än idag (ibid.). Variationen av buskar och träd bidrar med en naturlik känsla mitt i staden, som lär växa sig ännu starkare efterhand som de relativt nyplanterade träden växer sig större.

Figur 6 (ovan). Häradskarta över området från år 1912. Området är utmärkt med gula prickar.

Figur 7 (nedan). Fotokarta över området taget någon gång mellan 1938-47.

Ungefär här är fotot (figur 8) taget.

Figur 8. Fotografi taget år 1942. Fotografiet föreställer arbeters område.

S:t Knuts torg

Torgets sittplatser utgörs av parkbänkar längs torgets kortsidor samt flyttbara cafébord och stolar. Tre blomsterrurnor i betong står mitt på torget framför bänkarna på torgets nordliga kortsida finns en rabatt med ett vilt uttryck, bestående av gräs och julrosor. Bakom samma bänkar finns ett buskage av liguster mot gatan. På torgets andra kortsida finns ett gatukök i ena hörnet och två bänkar ut som Amiralsgatan. Plataner omgivna av kvadratiska oxelbuskage ramar in torget.

På soliga dagar sitter det nästan alltid folk vid caféborden, och eftersom det inte finns några upplevda gränser för var caféborden ska stå så flyttar besökarna dem beroende på om de vill sitta i solen eller i skuggan. De cafégäster som fikar på soliga dagar placerar sig i torgets hörn och längs dess kanter. På regniga dagar står borden kvar, spridda över torget och upplevs plötsligt som döda objekt som upptar plats på den öppna ytan. Markens ytbeläggning av gatsten visar under regn upp sin topografi, som man utan rörelsehinder i vanliga fall inte tänker på. Nu visar sig markens ojämna yta i form av stora pölar som vid en dags regn på vissa ställen blir en halv decimeter djupa och gör en av torgets bänkar otillgänglig för den som inte har stövlar.

Solen rör sig över torget under dagen och skapar skuggmönster genom platanernas lövverk. Människor flyttar de cafébord som finns på torget och rör sig med solens gång. Antingen för att sitta i solen, eller för att svalka sig i skuggan. På kvällen bildas en solgata av kvällssolen i torgets sydvästra hörn.

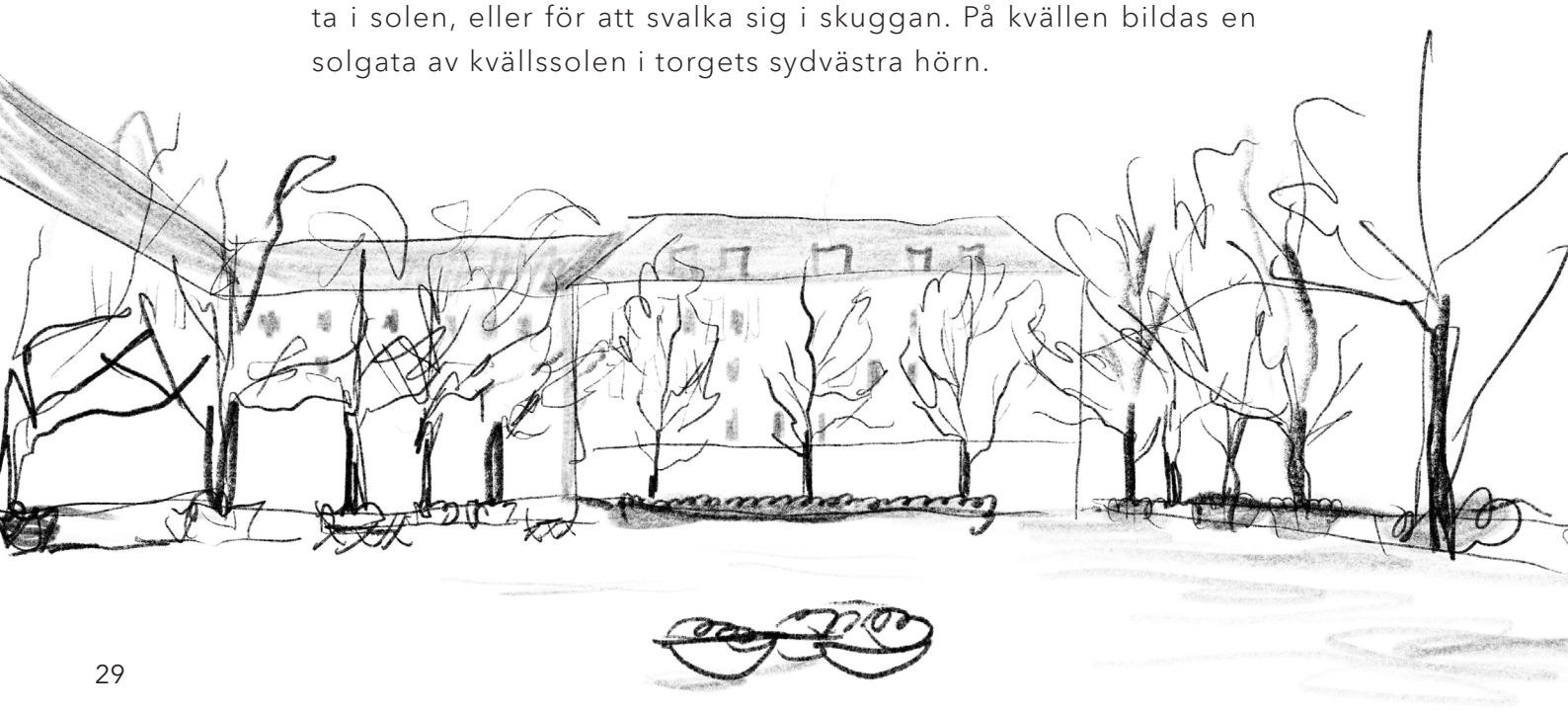

Bilderna ovan visar torgets planteringar.

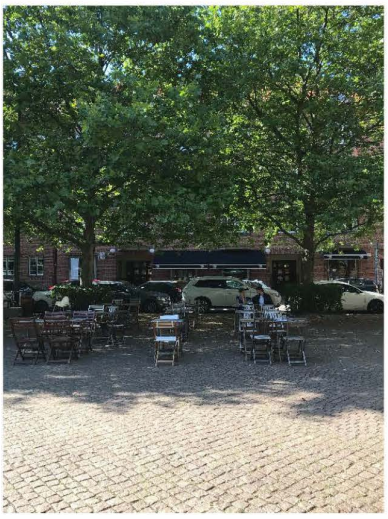

Beroende på väder möblerar torgets besökare cafémöblerna efter behov.

Då solen är framme bildas skuggspel på marken genom trädens grenar - oavsett årstid.

Hundpark Lille

Sitt namn till trots så är Hundpark Lille en förbisedd plats av många Malmöbor. En nyfiken förbipasserande kom vid ett platsbesök fram och frågade varför jag skissade av platsen varpå jag berättade om arbetet och idéerna för parken. ”Parken? Jag har alltid tänkt på det mer som en sorts rondell” svarade kvinnan, vilket kanske beror på Hundpark Lilles läge – omgiven av trafik. Platsen används dock flitigt av hundägare och då och då genar någon över gräsmattan. Längs hundrastgårdens ena sida löper trädrad av prydnadskörsbär (Prunus accolade), som under sin blomningstid får förbipasserande att stanna upp och vända ansiktet mot de rosa trädkronorna.

Bland Hundpark Lilles planteringar återfinns flera trädindivider vars former träder fram beroende på ljus och vinkel.

De träd och buskar som blommar under säsongen bidrar med prydnadsvärden. Även barken på de äldre popplarna drar blicken till sig med sitt präglade utseende.

Den variation av vegetation som finns i parken skapar en spännande plats, där lövfällande individer står tätt intill vintergröna grannar.

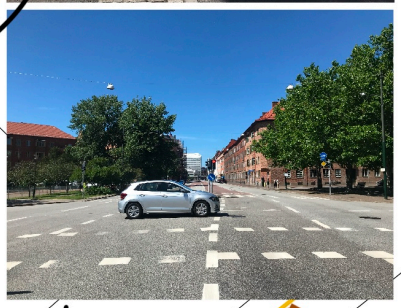

Gatukök & mat

Café

Hundpark

Trottoarkant: högre än sin omgivning

Barriär: trafikerad bilväg

Mindre trafik

Mer trafik

N

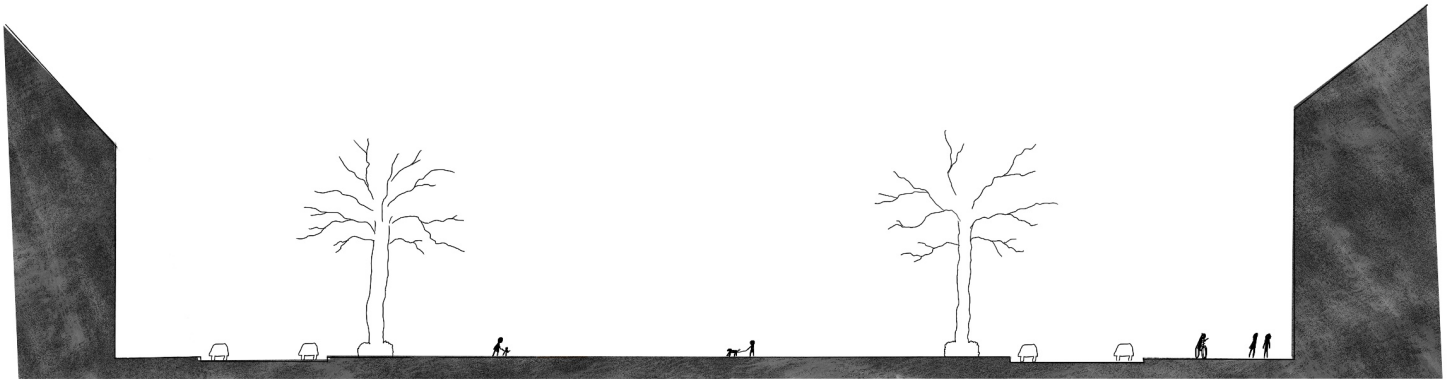

SEKTION A-A : S:t Knuts Torg

0 10 m

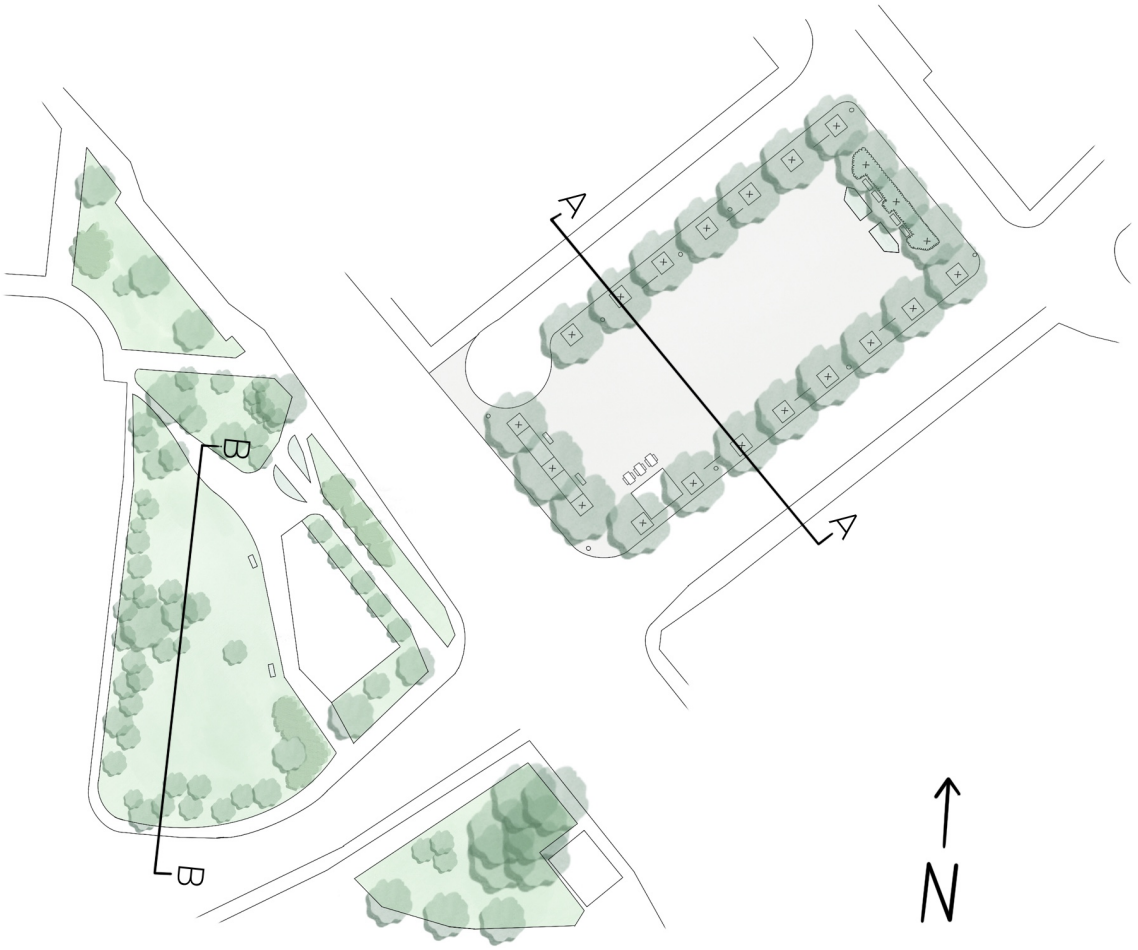

SEKTION B-B : Hundpark Lille

0 10 m

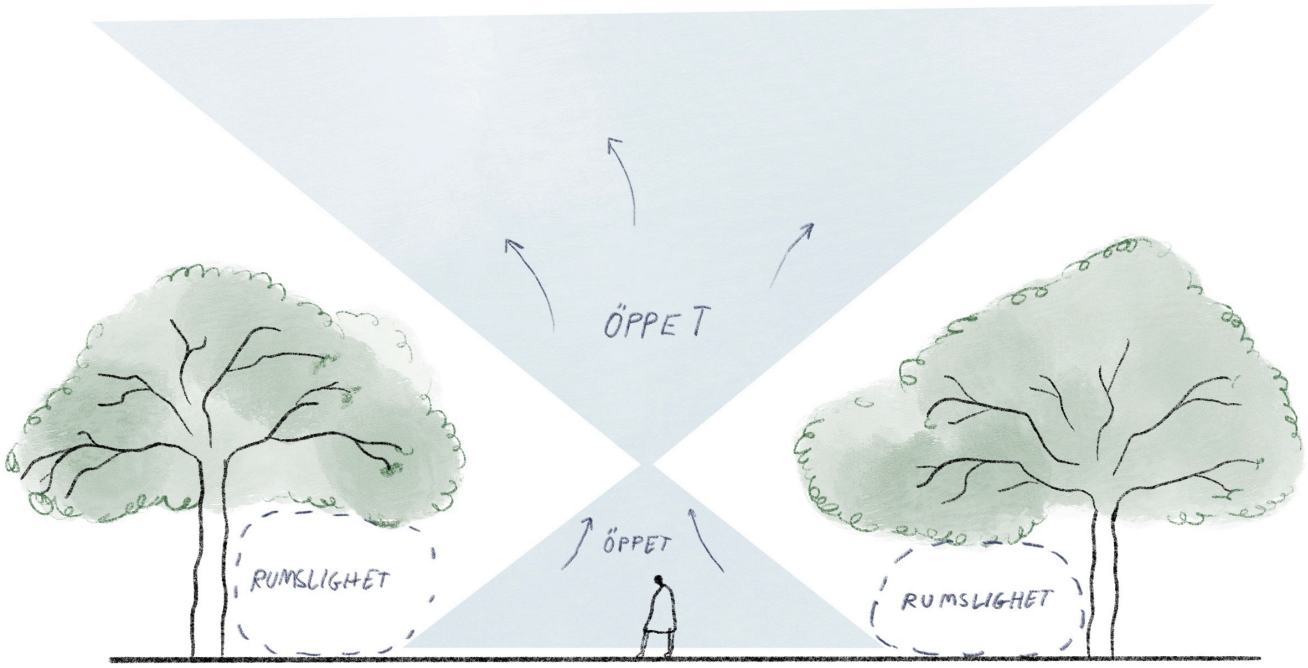

S:t Knuts Torg är öppet och eftersom det inte finns några byggnader som tävlar med himlen i anknytning till torget så bildas ett inramat fönster uppåt. Under träden som ramar in torget bildas en rumslighet, som under soliga dagar förstärks ytterligare genom skuggbildningen på marken.

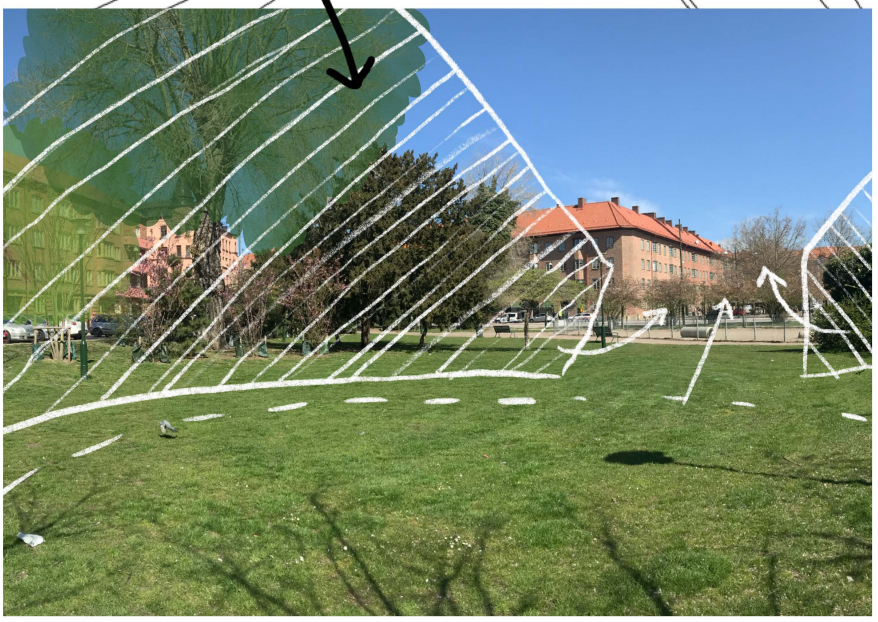

Hundpark Lille ramas in av vegetation.Planteringarna bildar rumsligheter som förstärks under den lövade perioden på året. I rikting mot torget är det relativt öppet, vilket drar blicken ditåt.

Referensplatser

Som landskapsarkitekt söker man ofta efter inspiration i befintliga platser. Forskning visar att den fysiska miljön har en stor inverkan på ungas livsvärld, där staden är en spelplan för utveckling där unga lär sig genom att interagera med sin omgivning. Människans kunskap om sin urbana miljö är sammankopplad med hennes faktiska användning och upplevelse av en plats (Lynch, 1977). En plats som upplevs som bekant och trygg kan till exempel bidra till ökat lugn (Fried, 2000). Skuggsidan av samma mynt uttryckts av en sextonåring som beskriver sitt område i Malmö som att det inte var gjort för tonåringar vilket leder till att man inte kände sig som en del av staden (Case Sofielund, 2021). Att inte känna sig delaktig i stadsbilden kan alltså leda till en känsla av alienering.

Med utgångspunkt i detta så fattades ett beslut kring att använda platser i Malmö som referenser till gestaltningen. Förhoppningen är att bekanta och välanvända element från Malmös stadsbild kommer att kännas igen som en del av den offentliga miljön för att tydligt kommunicera att platserna är öppna och till för att användas.

Analysreflektion

Då litteratur, observationer och platsstudie ska vävas samman till en gestaltning så vill jag först belysa att all information silas genom den erfarenhet jag som student har. Allt material går ner i den inre tratten, som utgörs av fyra och ett halvt år studier i landskapsarkitektur samt en kandidat i socialantropologi. Den här delen av processen är abstrakt och svår att fånga och konkret beskriva, men utgör ändå en viktig del av den av arbetet.

DEL 2

Litteraturöversikt

Tonåringar som flera dagar i veckan samlas under ett parkeringstak på rasten från sin intilliggande högstadium.

För att bättre förstå hur stadens utformning spelar en viktig roll i tonåringars livsvärld så bör vi först titta närmre på landskapets roll i tonåringars utveckling. Kevin Lynch argumenterar i *Growing up in Cities* (1977) för att människors kunskap om sin urbana miljö är tätt sammankopplad med deras faktiska användning och upplevelse av platsen. Studier har över tid tydligt visat att människan lär sig genom att interagera med sin omgivning och genom att utsättas för olika miljöer (Malone, 2016; Massey, 2005). Det finns konventioner som fastslår att barn och unga har rätt till en trygg och hälsosam plats att leva på (UNICEF 2001), men bortom denna lagförda rättighet så är det viktigt att undersöka vilken betydelse offentliga miljöer har för unga, och hur kännedom av platser formar unga till vuxna. Ungas möte med platser spelar en viktig roll i hur de lär sig vad det innebär att delta i samhället, delvis i relation till andra människor, men även i relation till landskapet (Malone, 2013, 2006; Raittila, 2012).

En central aspekt av den kognitiva förändring tonåringar går igenom är självständigblivandet, som för många sker genom en frigörelse från familjen. Patsy Eubanks Owens är professor inom landskapsarkitektur på University of California och har sedan mitten av 1980-talet ägnat sig åt tonåringar och deras plats inom landskapsarkitekturen. Owens (2002) konstaterar att tonåringar rör sig allt mer ut i det offentliga rummet jämfört med yngre barn, där de får agera utan vakande föräldrar och nyfikna syskon. Wales et al. (2022) beskriver detta steg bort från hemmet som ett val av miljö beroende på "*närvarande av/frånvarande av*", där tonåringar alltså väljer plats för socialt umgänge baserat på exempelvis frånvarandet av föräldrar.

För att definiera den fysiska miljöns roll i tonåringars utveckling har Owens (2020) sammanställt fyra viktiga faktorer (av Owens kallade "*Developmental tasks*": ungefär utvecklingsuppgifter) som berör det landskap de vistas i. Owens understryker att dessa fyra faktorer inte ska ses som en omfattande översikt av kognitiv utveckling hos unga, utan är framtagna för just landskapsarkitekter och liknande yrken för ökad förståelse av tonåringars behov (ibid.).

De fyra utvecklingsuppgifterna är:

- Ägna sig åt självreflektion och utvecklas inuti: en punkt som för många definierar den här tiden, där tonåringar utforskar sin identitet

- Förvalta fritid effektivt: vilket tonåringar gör genom att självständigt disponera och fördela sin tid (att jämföra med hur en förälder styr ett barns dag).

- Utveckla givande sociala relationer: många relationer omvärderas, förändras och utvecklas under tonåren. Detta fokus på relationer ger möjlighet att utvecklas som gruppmedlem, där tonåringar övar sin förmåga att kompromissa, ta gruppbeslut och lösa konflikter.

- Utveckla en känsla för socialt ansvar: denna punkt berör tonåringars relation till samhället och deras plats i det. Man utvecklar ideal och testar ”vuxenbeteenden” men tillkommande ansvar.

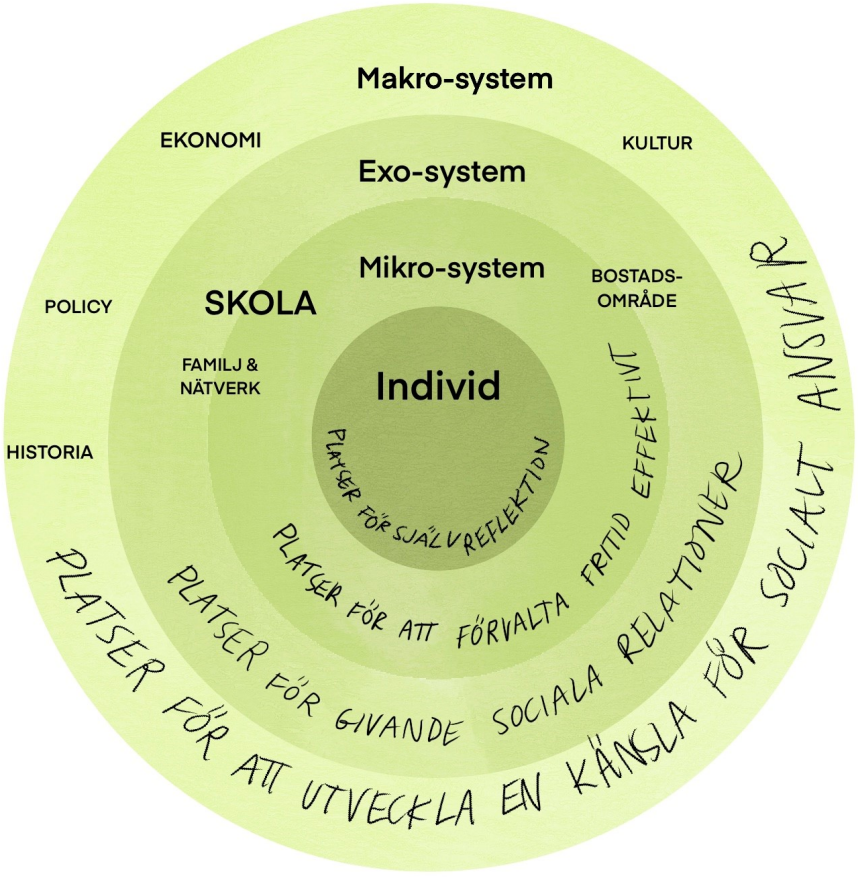

Figur 9. Analysmodell över Owens (2020) fyra utvecklingsuppgifter.

Figur 9 illustrerar Owens fyra utvecklingsfaktorer i en socio-ekologisk modell (Owens, 2020). I modellens mitt finns individen. Den fysiska miljön som kopplas till individen och plats för självreflektion är den mest varierande, eftersom individen förflyttar sig. Nästa sfär är den mikro-miljö som inkluderar en tonårings familj, vänner, släkt, klasskamrater och nätverk. De fysiska miljöerna för dessa relationer är hemmet, skolan, bostadsområdet och andra platser där de lär sig att förvalta sin fritid. Den tredje sfären, exo-systemet, överlappar med den andra sfären eftersom de nämnda platserna ofta huserar de interaktioner och relationer som tonåringar utvecklar sin sociala förmåga på. Den yttersta sfären – makro-systemet – inkluderar mer övergripande samhällsmässiga aspekter, som sociala konventioner, konsumtionskrav, aktivitetsförbud och liknande ingår (ibid.).

Om vi då utgår ifrån Owens fyra utvecklingsaspekter med tillhörande sfärer kan vi konstatera att den offentliga miljön bör tillhandahålla platser där samtliga fyra utvecklingsaspekter kan ta plats. Vi kommer nu att arbeta oss från den innersta sfären – plats för självreflektion, och utåt. Den mittersta delen av analyssfären berörs här nedan i avsnittet *Vikten av en grön stad*. Avsnitten *Plats att umgås*, *Vikten av en diversifierad* stad samt *Tillhörighet och Trygghet* berör de två mellersta sfärerna och den sista sfären berörs i avsnittet om *Exkluderande design*. Den sista delen av litteraturöversikten utgörs av avsnittet *Att gestalta för tonåringar,* där aspekter baserade på litteraturen presenteras.

Vikten av en grön stad

Hur kan staden tillgodose tonåringars behov av platser för självreflektion och inre utveckling? En studie genomförd i Chicago visade att ju mer grön utsikten från deras lägenhetsfönster var, desto bättre presterade de på tester av koncentration, impulskontroll och fördröjning av belöning (Chawla, 2015). Ytterligare studier visar att kontakt med naturen kan leda till lindrigare symtom hos personer med ADHD och ADD (ibid). En studie genomförd i Skottland visade att barn som bodde inom 20 minuter till ett grönområde hade bättre mental hälsa, oavsett familjens inkomst (Aggio et al., 2015).

Den genom åren försämrade psykiska hälsan hos unga (Wales et al. (2022) tillsammans med en global urbanisering där alltfler genomgår tonåren i en hårdgjord stad (Vanaken & Danckaerts, 2018) ger vikt åt kunskapen kring naturens roll för psykiskt mående. Det finns olika sätt på vilka grön utemiljö gynnar välmående hos unga genom ökad emotionell, psykisk och social hälsa (Kyttä & Broberg, 2014; Chawla, 2015, Wells et al., 2018). Wales et al. (2022) definierar tre huvudkategorier; så kallade "*Outdoor Pathways to Wellbeing*". Dessa tre kategorier är *restorativ natur* (natur som främjar återhämtning), *fysisk aktivitet* samt *det sociala livet*.

Fysisk aktivitet och det sociala livet kan gynnas av att ske i naturen, men är inte uteslutande i behov av den utan kan ske i olika fysiska miljöer. Kategorin restorativ natur är däremot avhängig av vegetation. Vilken innebörd har då den resorativa naturen på ungas psykiska hälsa? När barn och tonåringar ombeds att beskriva sina favoritplatser, beskriver de en känsla av avslappning, lugn och ro, som ofta kopplas till naturen (Korpela, 2002).

Behovet av restorativ natur framgår i Sundevall och Janssons (2020) studie av en park i Landskrona. Tonårstjejer som intervjuades i studien uttryckte att de föredrog platser som inte låg precis intill lekplatser och bostadshus med anledning av att de dels inte själva ville bli störda av skrikande barn, men även att de

inte ville störa andra. Platser som ligger avskilt genom vegetation eller avstånd tillåter lugn och ro, och låter dem vara ifred med sina vänner. Mysighet nämns som en viktig faktor, vilket tonåringarna menar kan skapas genom att erbjuda olika typer av sittplatser och ytor tillsammans med växtlighet (blommor), vatten och kvällsljus. Samtliga av de föreslagna elementen för ökad känsla av lugn var just naturelement (ibid.)

Ny forskning visar även att unga ofta uppskattar den urbana vardagsnaturen mer än en aktivitetscentrerad naturupplevelse (Birch et al., 2020). Wales et. al (2022) understryker att mer forskning krävs kring hur olika miljöer påverkar och möter olika människors välmående och behov.

Vegetation kan även användas som ett tilldragande verktyg, då tonåringar lägger vikt vid vackra vyer, och att en plats ska uppfattas som trevlig. Då tonåringar spenderar allt mer tid online (Owens, 2020) kan dekorativ vegetation agera lockande, vilket exemplifieras av tonåringarna i tidigare nämnda studie av en park motiverar efterfrågan av trevliga miljöer med att de kan fungera som bakgrund för fotografier till sociala medier (Sundevall & Jansson, 2020).

Plats att umgås

Återkommande genom litteraturen är ungdomars behov av offentliga ytor att umgås på. I flera studier uttrycker tonåringar att de saknar platser att samlas och hänga på (Sundevall & Jansson, 2020; Case Sofielund, 2021; Saccotelli et al., 2019). När tonårstjejer i åldrarna 13-18 ifrån Skarpnäcks ungdomsförbund deltog i en studie (Flickrum i det Offentliga, 2017) kring deras upplevelse av staden framkom det att de upplever en avsaknad av platser där de kan vistas i det offentliga rummet. De platser som är menade för dem (fritidsgårdar och spontanidrottsplatser så som skateparker och bollplaner) upplevs som ”ruffiga”, och likt de tonåringar som deltog i Saccotellis et al. (2019) studie känner de sig exkluderade ifrån många offentliga platser med tak eftersom de kräver konsumtion.

De tonårstjejer som deltog i Sundevall och Janssons (2020) studie av en park i Landskrona har en klar bild av vad de efterfrågade: platser med många bänkar och bord som möjliggör sociala möten. De nämnde också vikten av omgivningen, att en plats måste upplevas som ren och omskött. Här underströk de att det gärna får finnas element av estetiska värden. Exemplen de gav var blomsterrabatter, träd och en trevlig utsikt. Återkommande nämndes att de ofta saknar platser att samlas och umgås på (ibid).

Vidare så efterfrågar tonåringar mötesplatser fria ifrån konsumtionskrav (Saccotelli et al, 2019; Flickrum i det offentliga, 2017) och mer intima miljöer som gärna får ha en karaktärsstark design. De poängterar att många sittplatser i staden idag består av bänkar på rad, vilket inte fungerar som samlingsplats på det sätt de önskar att umgås. De efterfrågar istället sittplatser som är placerade på ett sätt så att de kan sitta vända mot varandra (Saccotelli et al., 2019; Flickrum i det Offentliga, 2017).

Andra faktorer som nämns är bra belysning, vilket bidrar till både trygghet och "mysighetsfaktor". De önskar sig även platser under tak, både för att kunna sitta tillsammans, men även ensam om man känner för det. Möjligheten att dels kunna samlas, men också dra sig undan för att ensam kunna iaktta andra benämns som viktiga attribut (Saccotelli et al., 2019).

Genom projekten Case Sofielund som drivs av bland annat Malmö stad fick tonåringar i stadsdelen Sofielund berätta om sin upplevelse av bostadsområdet och staden (Malmö Stad – Case Sofielund 2030 Hållbar stadsutveckling, 2021). Vad tonåringarna i Sofielund efterfrågar är bland annat mötesplatser. De uttrycker att de mötesplatser som finns inte känns som att de är gjorda för dem vilket leder till en känsla av att inte vara en del av staden. Utöver bristen på mötesplatser understryker de vikten av belysning, som ses som en viktig del i att skapa trygghet.

Resultaten av studien sammanfattas som vikten av att ta ”hänget” på allvar, och belyser behovet av platser där tonåringar känner att de får hänga utan motkrav. Båda dessa aspekter känns igen ifrån övriga nämnda projekt och studier (Sundevall & Jansson, 2020; Saccotelli et al., 2019; Flickrum i det offentliga, 2017).

Vikten av en diversifierad stad

Tydligt är alltså att tonåringar har ett stort behov av offentliga platser att vistas på. Trots detta behov av trygga offentliga platser att träffas och umgås på är tonåringar en grupp som ofta utesluts ur det offentliga rummet (Owens 2002, 2017). Generellt är tonåringar en samhällsgrupp med en sårbar social position. De saknar inkomst och kan därför sällan betala för att använda sig av privatiserade områden, vilket gör dem beroende av det offentliga rummet i större utsträckning än vuxna. Som minderåriga (vilket majoriteten av tonåringarna är) så har de lite, eller ingen, makt över politiska beslut och stadsutveckling. Tonåringar har alltså ett begränsat utrymme att utforma, påverka och uppta offentliga ytor (Childress, 2004). Denna limiterade rätt till utrymme styr tonåringar till de övergivna platserna i staden, så som parkeringsplatser, där vuxna inte socialiserar (Lieberg, 1998).

I sin rapport om platser för unga menar Boverket (2019) att killar och tjejer vistas i det offentliga rummet i lika stor utsträckning, men att stadsrummen är utformade efter killars behov. Tjejer använder inte aktivitetscentrerade platser i samma utsträckning som killar, utan värdesätter den sociala kontexten i det offentliga rummet (Boverket, 2019). När aktivitetscentrerade platser, såsom skateparker och basketplaner, anläggs med tonåringar i åtanke riskerar man alltså att förbise tonårstjejer (Lange, 2021). Boverket (2017) understryker gestaltningens betydelse för mötesplatser och hur de kommer att användas och fungera. Platser kan formellt sett vara till för alla, men vara omgärdade av mentala och kulturella barriärer som gör att de upplevs som icke-jämställda

och otillgängliga. Den offentliga miljön speglar sociala relationer, vilket sätter krav på att stereotyper inte cementeras genom att platser utformas utifrån endast en grupps erfarenheter och livsvärld (Boverket, 2017).

Gruppen tonåringar är varken barn eller vuxna, men kan ändå bete sig som båda (Owens, 2002). Under ett seminarium kring barn och ungas plats i stadsutvecklingen anordnat av BiD Malmö, uttrycker Andreas Schönström (Socialdemokratisk politiker i Malmö och ordförande för Tekniska nämnden) tonåringars position i samhället på följande sätt – "*Som tonåring är man både för ung och för gammal. Vi måste skapa stadsmiljöer där både barn och vuxna vill vistas och känna sig hemma*". (Seminarie om barn och ungas plats i stadsutvecklingen: Case Sofielund, Bosund Hedberg, refererar till minut 58 av seminariet, 2021)

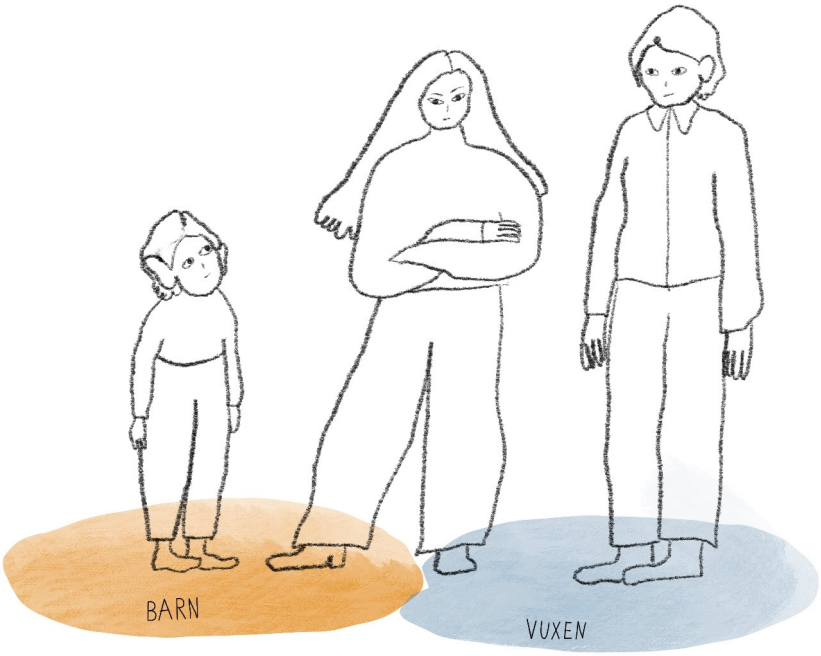

Denna gruppöverskridande (mellan barn- och vuxenvärlden) position i samhället och det offentliga rummet innebär dock inte att det räcker att erbjuda platser som är designade för barn och/eller vuxna. I sin artikel "Inclusive Parks across Ages:" (2020) skriver Elin Sundevall och Märit Jansson att uppfattningen kring vad som är en "bra" park skiljer sig mellan brukargrupper, och att det krävs att samtliga samhällsgrupper känner sig välkomna för

att en park ska kvalificeras som "inkluderande".
Sundevall och Jansson poängterar att kunskapen kring hur just tonåringar användning av offentliga parker är låg i jämförelse med andra brukargrupper, såsom barn och äldre. (ibid).

I linje med ovanstående påstående kring att olika åldersgrupper gynnas av olika element i det offentliga rummet konstaterar Boverket (Bostäder och platser för unga, 2019) att unga använder staden på olika sätt beroende på ålder, vilket ställer krav på att det ska finnas tillgång till olika typer av platser. Lieberg (1998) har definierat tre begrepp som beskriver tonåringars användning av platser: *reträttplatser, interaktionsplatser* samt *frizoner*.

Reträttplatser kan exempelvis bestå av trapphus, garage eller övergivna lokaler och har som funktion att erbjuda tonåringar en fristad från vuxna där de kan arbeta med identitetsbyggande. Interaktions-platser är tvärtom folktäta platser där man kan samlas och visa upp sig, likt på en scen. Dessa platser har en viktig roll i tonåring-ars relationsarbete, inte bara inom den egna gruppen – utan även gentemot omgivningen (Lieberg, 1998). Frizoner, menar Lieberg (1998) är de platser där tonåringar testar gränser. Detta kan ske genom att göra anspråk på en grönyta eller ordna ett rave i en industrilokal. Lieberg argumenterar för att en stadsstruktur alltså vinner på att inte vara fullständigt strukturerad och planerad för att tillgodose detta behov av olika typer av platser i och med att en viktig aspekt i tonåringars möte med staden är att de själva får tillämpa sin kreativitet och på så vis ordna platser efter behov (1998).

Trygghet och tillhörighet

Under det senaste decenniet har det parallellt med krympande utrymmen för barn och unga pågått en betydande debatt kring de sammas brist på möjligheter att delta i sin närmiljö som en del av deras vardagliga liv (Malone, 2016; Risotto & Guiliani, 2006). Ett argument som lyfts i denna debatt är att en av orsakerna till barn och ungas frånvaro i offentliga miljöer är en direkt konsekvens av samhällskultur präglad av risk och rädsla (Malone 2007, 2016; Freeman & Tranter, 2012). Denna trend av att barn och unga tilldelas ”inhängnade” områden ses som problematisk i ljuset av forskning kring barn behov, som snarare säger att *inte tillåta* barn och unga att delta självständigt i sin närmiljö hämmar deras utveckling. Genom att inte få delta i offentligheten hindras de från att utveckla vad som kallas ”*environmental literacy*” (översätts till miljökunnighet) såväl som riskbedömning – två verktyg som kan vara nödvändiga för att tryggt och självsäkert kunna navigera det allt mer urbana samhället (Malone 2007, 2016; Gill 2007).

Malone (2016) menar att tillgången till – och användningen av- offentliga miljöer kan vara direkt kopplad till en upplevd känsla av trygghet. Genom att få känna att en plats ”tillhör en” knyter människan an till platser, vilket spelar en nyckelroll i hur barn och unga upplever en plats som trygg. Platser som man knyter an till kan agera som en trygg hamn, där man kan dra sig tillbaka och ägna sig åt problemlösning och introspektion. Barn återvänder ofta till favoritplatser för att utforska och hantera sina känslor, vilket indikerar bekanta platsers vikt i barn och ungas utveckling (Scannell & Gifforde, 2014). Vidare kan en plats som upplevs som bekant och trygg kan ha en speciell funktion för utsatta unga, där de kan slappna av och hantera stressrelaterade moment i livet (Fried, 2000). Detta speglas i hur en av ungdomarna som deltog i ett seminarie om barn och ungas plats i Malmö uttryckte be-

hovet och avsaknaden av platser för unga att vistas på i staden i relation till den trångboddhet som många unga lever i idag (Seminarie om barn och ungas plats i stadsutvecklingen: Case Sofielund, 2021; Sandberg & Grander, 2021).

Brunelle et al. (2018) skriver att en grupp som ofta saknas i det offentliga rummet är unga tjejer, vilket ofta kopplas till en trygghetsaspekt. Forskningsrapporter visar att kvinnor är den grupp i samhället som känner sig mest otrygga (Malmö Stad – Trygghetsprogram, 2010). Denna otrygghet har sig ofta i uttryck genom att kvinnor undviker vissa offentliga platser och hur de navigerar den offentliga miljön (Andersson, 2010) vilket stärks av den statistiken kring trygghet som presenteras i BRÅs Nationella Trygghetsundersökning: NTU (2021). 43 % av kvinnorna i åldrarna 16-24 har svarat att de känner sig otrygga vid utevistelse på kvällen i det egna bostadsområdet, vilket kan jämföras med män i åldrarna 16-24, där motsvarande procentandel är 17. Liknande siffror finner man i andelen kvinnor respektive män som valt en annan väg hem på grund av otrygghet; i åldrarna 16-24 är det 18 % av männen som valt en annan väg, respektive 48 % av kvinnorna (BRÅ – NTU, 2021).

Det är dock inte endast för barn och ungas egen trygghet som begreppet är en relevant aspekt av stadsplaneringen i relation till tonåringar. För att skapa trygga offentliga rum i förmån för barn och vuxna så har just tonåringar och unga vuxnas tillgång till det offentliga rummet begränsats (Brunelle, 2018; Malone, 2002; Owens, 2017). Owens (2002) menar att denna aktiva bortplaneringen av unga sker på en rad olika sätt, men främst genom att reglera var och hur ungdomar får använda staden. Detta fenomen kallas för exkluderande design.

Exkluderande design

Samhället har under de senaste årtiondena genomgått en förändring som resulterat i en privatisering och kommersialisering av det offentliga rummet. Offentliga platser är inte alltid så tillgängliga som de först kan te sig. Torg kan till exempel vara öppna för allmänheten, men samtidigt kräva att du köper en kaffe för att nyttja sittplatserna som erbjuds (Owens 2002). I Radioprogrammet OBS Magasin (P1, 2015) diskuteras exkluderande design (ED) tillsammans med Dan Hallemar, som är chefsredaktör för tidningen Arkitektur samt Fredrik Edin som är kulturredaktör för tidningen Arbetaren. Hallemar beskriver dagens privatiserade offentlighet som något som kan uppfattas som givet, men i själva verket är resultaten av en lång historisk process, som inte alltid har haft konsumtion i centrum.

Under 1800-talet var det de med pengar som kunde konsumera i butikerna, men under slutet av århundradet kom skyltfönster, vilket öppnade upp gaturummet för arbetare som nu kunde ta del av stadens butiker genom att titta i skyltfönstren. Under 40-60-talet startades kulturhus som motkraft till det kommersiella i staden, vilket sedan sakta övergår till dagens mer kommersiella offentlighet under 80-talet. Sociologen Sharon Zukin myntade begreppet ”pacification by cappucino” för att beskriva detta fenomen, där man betraktar staden som en konsumtionsplats snarare än en livsmiljö (Zukin, 1995). Konsumtion blev nu allt viktigare och vi utvärderas som samhällsdeltagare utifrån vår köpkraft (OBS Magasin P1, 2015).

Exkluderande design (ED) kategoriseras främst i två delar: *Policy* och *design*. Uteslutande genom *policys* sker genom till exempel förbud och regler. Detta sker genom att diktera var vissa aktiviteter får, eller inte får ske (Owens, 2002). Som exempel på hur ED genom policys kan ta sig uttryck i staden lyfts funktionsseparering: skejta ska man göra vid skejtparken, inte på tågstationen (OBS Magasin P1, 2015).

Hur ED som tar sig i uttryck genom *design* kan beskrivas i form av skala, där det inte alltid är enkelt att identifiera design som ED. Utöver de element som kan te sig mer uppenbara, som lutande bänkar och bänkar med armstöd mellan varje plats så att hemlösa inte kan sova där, så beskriver Edin hur ED i dagens samhälle sker ”förklätt till pynt”. Blomsterkrukor kan till exempel ställas ut för att blockera områden som använts av oönskade grupper som tonåringar och hemlösa (OBS Magasin P1, 2015).

Ett argument som används för att legitimera ED är samhällets ansvar i att väga trygghet mot inkludering. Är det bra om det finns platser där man slipper människor som upplevs som störande? Edin menar att en sådan stad är trevlig på samma sätt som bostadsmarknaden är trevlig för någon som har pengar, och att det är katastrofalt för ett samhälle på längre sikt när grupper av människor har olika inflytande på stadsutvecklingen beroende på tillgång till finansiella medel (OBS Magasin P1, 2015).

Hallemar delar en liknande bild och menar att ED fungerar som ett sätt att dölja sociala problem, där ”vanliga” konsumenter slipper se oönskade och störande grupper. Hallemar argumenterar vidare att ED sker på olika sätt hela tiden, inte bara genom design, utan genom hierarkier. Det finns ingen form för hur öppenhet ser ut – den kan vara en del av en kommersiell kultur. Det är inte givet att man kan peka på en plats och säga att den är öppen eller sluten, vilket överensstämmer med Owens beskrivning av att offentliga platser inte alltid är så tillgängliga som de först kan te sig (OBS Magasin P1, 2015; Owens, 2002).

Hallemar understryker att olika upplevelser av staden är giltiga och att det är viktigt att medvetandegöra vems upplevelser man väljer som stadsbyggare. Han menar att det finns en problematik i att stadsutvecklingen idag sker utifrån en smal, marginell grupp: den köpstarka kreativa klassen som driver ekonomin (OBS Magasin P1, 2015). Alla städer har heller inte möjligheten att loc-

ka de redan inflytelserika och kreativa entreprenörerna som kan föra staden framåt under dessa förutsättningar. Detta faktum belyser vikten av att stadsutvecklingen inte kan kretsa kring enbart en köpstark grupp medan stora delar av lokalbefolkningen hamnar i skuggan (Ghilardi, 2019).

ED, både genom policy och design, begränsar ungas tillgång till staden och kan därför ses som ett inskränkande av Barnkonventionen (Unicef, 2014) vilket belyser skillnaden i att tilldela unga rättigheter och att faktiskt se till att dessa rättigheter införlivas (Brunelle et al. 2018). Genom att isolera tonåringar från det sociala livet i städer genom design och policys så alienerar man dem inte bara fysiskt utan även från deras rätt att uttrycka sin åsikt kring stadsutveckling och begränsar på så sätt ytterligare deras känsla av tillhörighet. Utöver detta kan isoleringen från gemensamma utrymmen på offentliga platser leda till en ökning av riskfyllda beteenden, i och med avsaknaden av informellt övervakande av andra samhällsgrupper (Owens 2020).

Att gestalta för tonåringar

Hur kan man som landskapsarkitekt ta sig an gestaltning med tonåringar i åtanke? Forskning har visat att oavsett kulturella nyanser, så spelar platsers typ, kvalitet och mångfald in på hur vi utvecklas, och har en direkt påverkan på ungas livskvalitet (Malone, 2016). Det är tydligt att det finns ett behov av offentliga samlingsplatser med plats för socialisering, men Brunelle et al. (2018) menar att en viktig aspekt som ofta glöms bort i stadsplanering är platser där unga kan vara ensamma. Under merparten av sina liv har tonåringar varit mer eller mindre under uppsikt av föräldrar, lärare eller andra vuxna och när de nu nått en ålder då de kan och får röra sig mer fritt i staden är det viktigt att det offentliga rummet tillhandahåller platser för reflektion, återhämtning och vila. Om landskapsarkitekter enbart fokuserar på sociala samlingsplatser riskerar man att missa platser som tillåter en viktig del av ungas utveckling. När platser man kan vara ensam på designas menar författarna att de ofta utformas på ett sätt som hämmar ensamhet och intimitet till fördel för trygghet (ibid.).

Återkommande i litteraturen är tonåringars behov av platser att samlas på, samt platser att dra sig tillbaka på. Begreppen varierar (vi har hittils stött på reträttplats & interaktionsplats, sociala livet & restorativ natur, samlingsplat & plats för återhämtning), men begreppsparen har alla samma innebörd. Om vi utgår ifrån att tillgång till *platser för samling* samt *platser för egentid* möter viktiga behov hos tonårongar, vad bör man som landskapsarkitekt har i åtanke vid gestaltning?

Litteraturen har här kokats ner till fyra grundstenar, eller stolsben. Det första stolsbenet handlar om att *acceptera tonåringars sätt att umgås*, nämligen ”att hänga” (*hanging out*). Det är huvudsakligen detta häng som det offentliga rummet bör underlätta genom att erbjuda platser att umgås och dra sig tillbaka på. Genom att erkänna och acceptera tonåringars häng som en legitim aktivitet i offentligheten kan städerna bättre möta tonåringars behov (Brunelle et al. 2018). Även arkitekterna Daniella Ricci Saccotelli,

Hanna Ivansson, Jelena Mijanovic och Rose-Ann Hallgren (2019) lyfter tonåringars häng som en nyckel till att skapa funktionella miljöer för dem. I sin artikel ”Häng som designmetod” i tidskriften PLAN argumenterar de för att tonåringars tillhörighet i staden bör sträcka sig ”bortom fritidsgårdens väggar”.

Saccotelli et al (2019) menar att uppdelningen av samhället genom avgränsade ytor avsedda för tonåringar bidrar till odemokratisk stad, som går emot samtidens ledord inom stadsutveckling: ”Städer för alla”. Rebecca Rubin (White Arkitekter) har under de senaste sex åren arbetat med projekt som kretsar kring tonårstjejer. Rubin menar att gestaltning för tonåringar bör handla mer om att lägga resurser på redan existerande platser snarare än att försöka flytta tonåringar till nya specifika platser. Tillgodose behovet av platser att hänga på under längre perioder utan att behöva betala, så har man kommit en bra bit på vägen (Lange, 2021)

Ytterligare ett stolsben är *tillgänglighet*. Tillgänglighet i detta sammanhang innefattar dels fysisk, men även social, ekonomisk och mental tillgänglighet till staden (Boverket, 2002:172). Detta understryker vikten av att förse unga med platser utan köpkrav, samt vikten av att unga känner att de tillhör staden, och staden tillhör dem.

Det tredje stolsbenet är *rörelsefrihet*, vilket knyter an till den fysiska delen av tillgänglighet. Vikten av rörelsefrihet är fundamental för hur tonåringar använder staden (Malone, 2017), och forskning visar att rörelsefrihet är en viktig del i ungas utveckling (Brown et al., 2008). Brunelle et al. använder sig av begreppet ”walkability”, som kan översättas till gåbarhet, som ett sätt att beskriva vikten av rörelsefrihet. ”*Teen landscapes should be walkable, helping make them easily accessible, as well as promoting active transport through the landscape*” (Brunelle et al., 2018:7). Den här typen av rörelsefrihet, att enkelt kunna ta sig mellan platser, menar författarna underlättar för den spontanitet som ofta präglar tonåringars häng.

Det fjärde stolsbenet består i att designa på ett sätt som underlättar för tonåringars häng är att göra dem *flexibla*. Denna flexibilitet kan ske genom möblering (som bör vara flyttbar) eller andra möblerande element på platsen, så som växtlighet och avgränsande väggar. Just sittplatser är en nyckelaspekt vid gestaltning för unga (Childress, 2000). Owens (2002) har under sina studier av tonåringars användning av staden bland annat studerat hur de använder sig av bänkar, vilket skiljer sig ifrån hur vuxna använder dem. Tonåringar tenderar till exempel att sitta uppe på ryggstödet och ha fötterna upp på bänken. Brunelle et al. (2018) menar att inte bara bänkars utformning, utan även deras placering kan hämma eller underlätta tonåringars häng. Parkbänkar placeras ofta ut på rad längs gångvägar. Den typen av bänkplacering menar författarna är till för ensamma eller par, men uppmuntrar inte till att samlas i stora grupper såsom tonåringar vill umgås. Bra design för tonåringar bör enligt Brunelle et al. (2018) även utformas på ett sätt som kan uppfattas som oplanerat. Denna oplanerade aspekt av platser för tonåringar speglas i Boverkets rapport "Bostäder och platser för ungdomar" (2019), där de skriver "Ungdomstiden är också ganska kort och trender kommer och går. Det blir därför en avvägning mellan att bygga specifika platser och integrera fler av de funktioner som är attraktiva för unga i staden som helhet" (Boverket, 2019:29).

Vad visade observationerna?

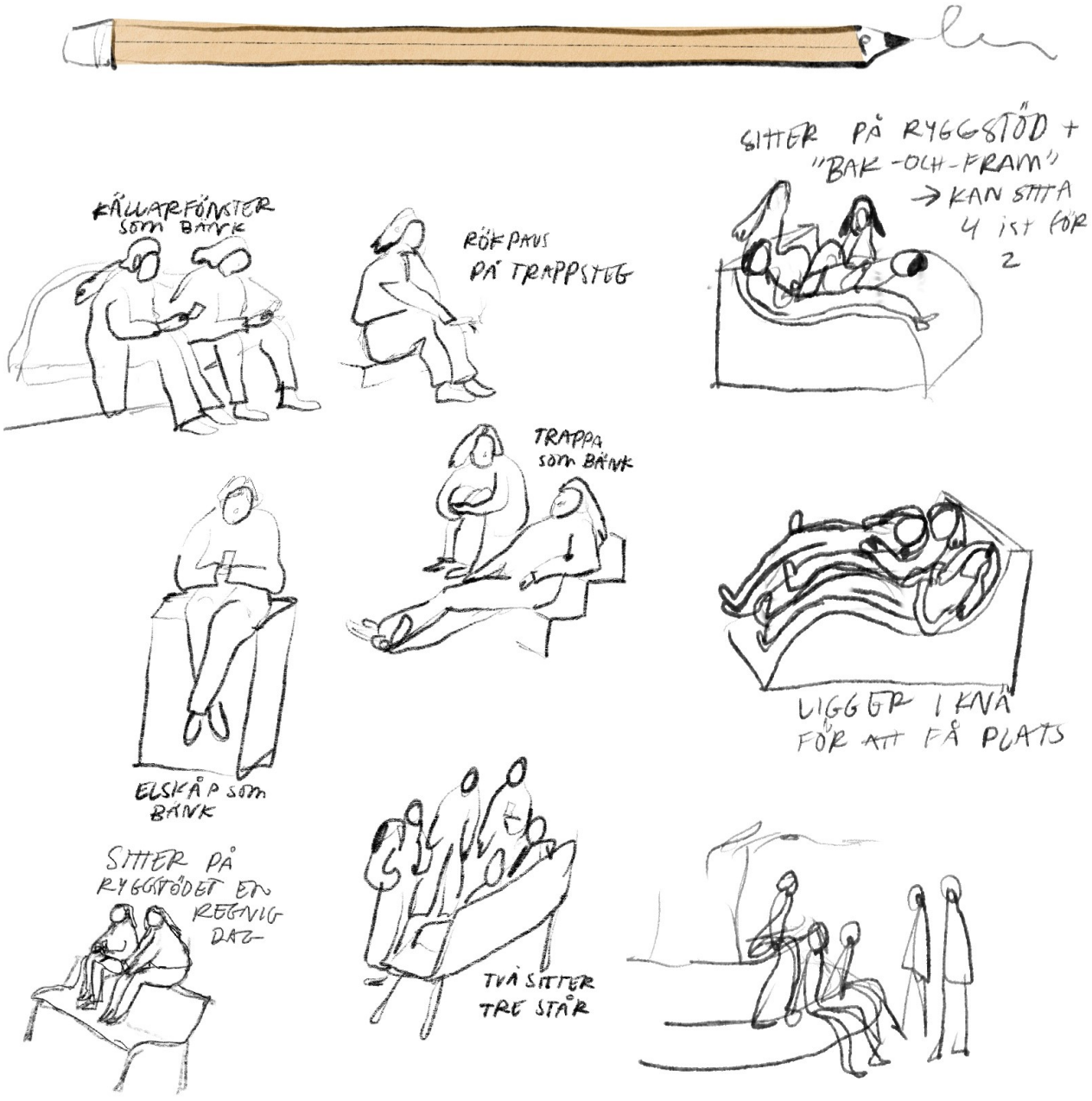

Skisser tecknade inom och i närheten av arbetets område föreställande tonåringars användning av staden.

De observationer som genomförts under arbetets gång har bjudit på både på sådant som kändes väntat utifrån vad litteraturen visat, men också på överraskningar i tonåringars kreativa sätt att använda staden. I detta avsnitt kommer ett antal punkter som återkommit under observationerna att presenteras, som sedan tas i beaktning under gestaltningsfasen. Punkterna presenteras inte i någon sorts hierarkisk ordning utan är enbart sammanställda i punkter för att bidra med struktur i läsupplevelsen.

1. Samlas under tak.

Varje dag samlas olika gäng av tonåringar i en parkeringsficka utanför ett bostadshus. Initialt trodde jag att det berodde på vädret, men oavsett om det var regn eller sol så stod de samlade och rökte, tittade på någons mobil eller bara samtalade i hörnan av parkeringsfickan. Även busskurer fungerar som små rum att sitta i och snacka, bussen kommer och går medan de visar varandra klipp på mobilen innan rasten tar slut och de går in till klassrummet igen.

2. Vill stå relativt nära varandra.

Oavsett storleken på gruppen, så placerar de sig ofta på ett sätt som erbjuder möjlighet till intima samtal. Om ett picknickbord till exempel var för brett så satt ett par av gruppen på ena bänken, medan de andra stod framför dem istället för att sitta på andra sidan bordet.

3. Sitter på i princip vad som helst.

För tonåringar är ytor thelt enkelt ytor oavsett vad de kanske egentligen är avsedda för. Med stor förundran har jag fått se staden förvandlas då i princip vad som helst kan vara ett bord eller en bänk. De sitter även ofta på bänkars ryggstöd, ibland för att det regnat och det är blött på själva sittplatserna, men också för att det får plats fler personer nära om två sitter på ryggstödet och tre på bänken. Detta belyser på många sätt att staden kan göras mer "tonårsvänlig" med väldigt små medel – om en kant är tillräckligt bred så kommer tonåringarna att hitta den och använda den. Till vad avgör dagens behov.

Figur 11. Skiss av tonåringar som använder bord och stolar i Folkets park.

Ett exempel på punkt 2 och 3 illustreras ovan genom en skiss från Folkets park (figur 11), där ett gäng tonåringar observerades använda ett möblemang. Trots att det fanns gott om stolar kring bordet har de valt att organisera sig så att endast en sitter på en stol medan resten av gruppen antingen står eller sitter på bordsskivan. Detta kan delvis tolkas som ett praktiserande av autonomi, vilket speglas i litteraturen som konstaterar att tonåringar tenderar att själva vilja ordna sig efter behov (Lieberg, 1998), men är också ett effektivt sätt att komma närmre varandra. Senare i uppsatsen (avsnittet Gestaltning) kommer vi att se närmre på hur resultaten av observationerna lett fram till gestaltningsbeslut.

Efter att ha sammanställt övergripande kategorier av hur tonåringar samlas och organiserar sig i det fysiska rummet framgick det att gestaltningen bör ge möjlighet att samlas flera personer relativt tätt. Litteraturen visade att ”vanliga” bänkar utplacerade på rad sällan fungerar för tonåringars sätt att samlas (Brunelle et al. 2018, Owens, 2002), vilket observationerna på sätt och vis bekräftade. Anledningen till att skriva ”på sätt och vis” är för att tonåringarna, bänkarnas utformning till trots, hittade sätt att samlas många och tätt. Genom att använda ryggstöd, sitta ”bak och fram”, sitta på bord och stå framför resten av gruppen organiserade de sig för att kunna samtala i stor grupp. I den här typen av fysisk organisering identifierades två aspekter, att samlas i ring och sitta i nivåer (se figur 12), som sedan motiverade beslut gällande gestaltningen.

En skiss av fyra tonåringar i Folkets park, som visar hur de samlas vid ett möblemang och istället för att sitta kring bordet på varsin stol, bildar en tätare grupp genom att sitta på bordet, en stol och stå intill.

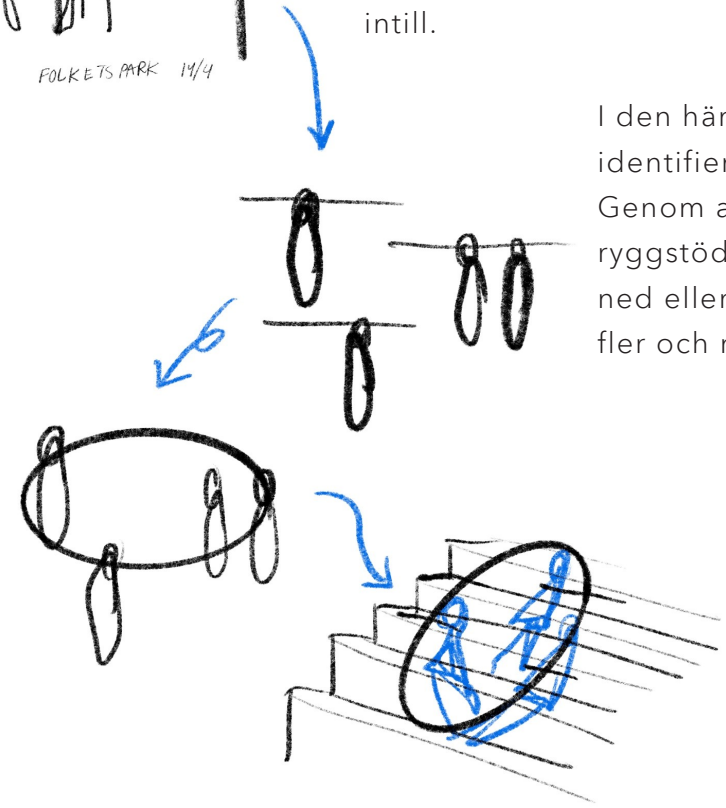

I den här typen av fysisk organisering identifieras ett mönster av nivåer. Genom att sitta i varandras knän, på ryggstödet bakom någon som sitter ned eller stå framför kan man samlas fler och nära på liten yta.

En tolkning av detta sätt att samlas är att en cirkel kan bildas vilket underlättar jämlika samtal. I kontrast till den illustrerade cirkeln mellan tonåringarna kan man föreställa sig den rektangel som bildats om de istället satt sig på varsin sida om bordet.

Figur 12. Illustration med text som visar hur observationerna lett till beslut för gestaltningen.

DEL 3

Referensplats - Friisgatan: Malmö Sommargata

”Målet med sommargatorna är att hitta nya sätt att använda gaturummet på, och att skapa en mer trivsam stadsmiljö att vistas i. På sommargatorna har fotgängare och folkliv högsta prioritet.”

- Malmö Stad, 2022

Figur 13. Fotografier tagna på Friisgatan.

Friisgatan i Malmö är en del av projeket ”Sommargator” som drivs av Malmö stad. Under sommaren transformeras gatan med hjälp av enkla trappmöblemang och planteringar i olika former av cortenbehållare. Ovan gatan sträcker sig belysning som bildar att tak och stärker känslan av ett gemytligt gaturum.

Referensplats -
Folkets park: Malmö

Figur 14. Fotografier tagna i Folkets park.

Folkets Park i Malmö erbjuder gott om sittplatsen men även öppna grönytor där besökare kan bre ut sig på filtar eller direkt på gräset. De välanvända solsofforna står vända mot solen, men går att rotera om man hjälps åt. I Folkets parks ena del ligger Vänskapstorget, som är gestaltat av Dis:Order Collective med just tonåringar i åtanke. Här finns olika typer av bollsportsplaner och högtalare som går att koppla in sig på, men även sittplatser i form av enkla lådkonstruktioner. Rabatterna i parken är frodiga och delvis med ett vilt uttryck då perenner fritt breder ut sig.

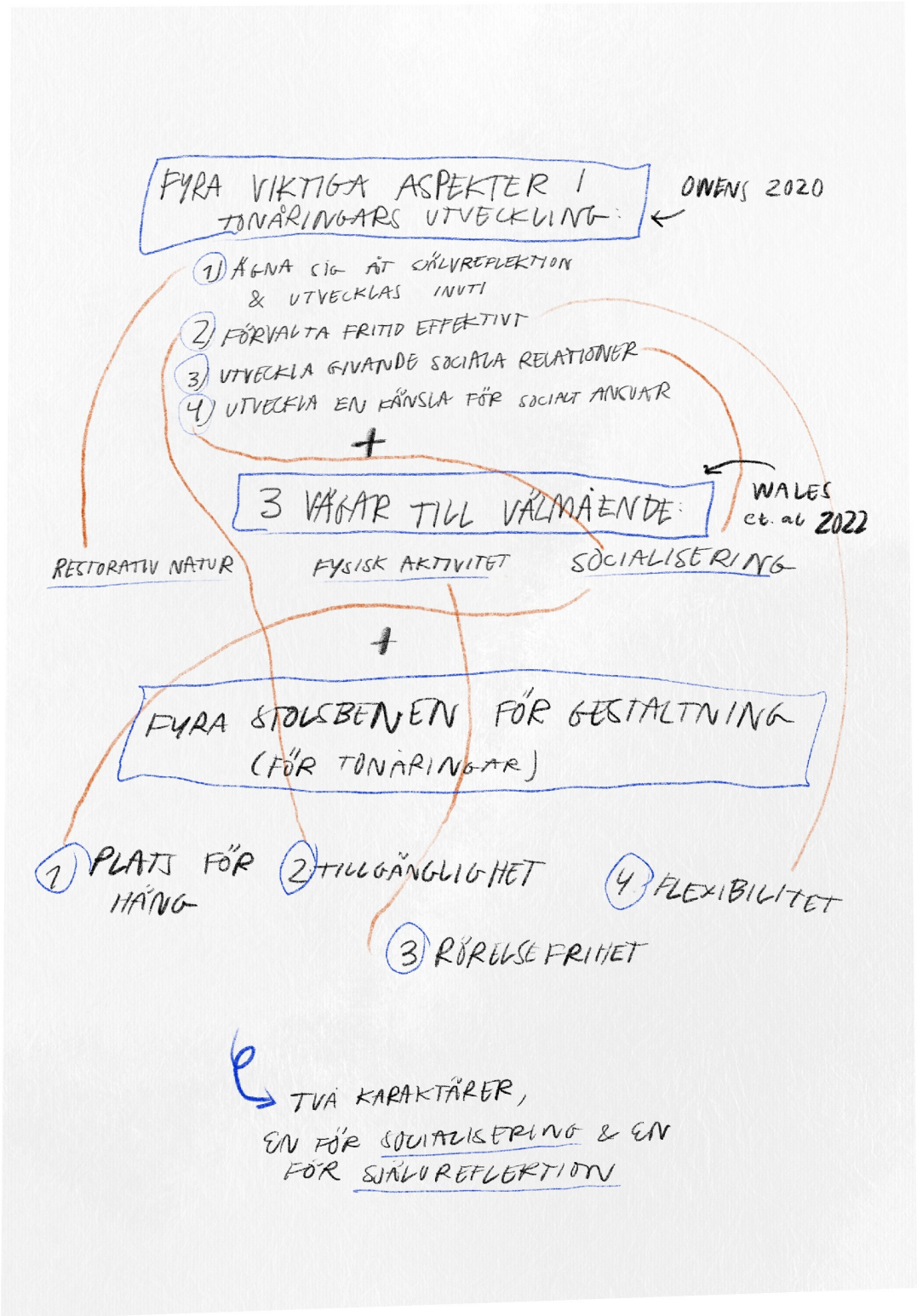

Figur 15.. En form av tankekarta som under arbetet användes för att bena ut samband mellan materialet, och hur dessa lett fram till beslut för gestaltningen.

Med hjälp av det insamlade materialet är det nu dags att gå vidare in i den mer konkreta gestaltningsfasen. Här presenteras den bärande idén samt de designprinciper som under gestaltningen fungerat som ett övergripande och sammanhållande nät.

Gestaltningsprinciper

Gestaltningsprincip för arbetet utgår ifrån att arbeta med platsen som den är. Detta kan framstå som en självklarhet, men att avgränsa storslagna idéer till något genomförbart och realistiskt är inte alltid helt lätt. Litteraturen har visat att tonåringar är kreativa i sitt användning av staden, och framförallt efterfrågar platser att hänga på, vilket lett fram till en idé om att genomföra en gestaltning som är funktionell för tonåringar, utan att nödvändigtvis i sin design kommunicera att just tonåringar är huvudmålgrupp. Detta sker genom att bibehålla områdets existerande funktion och intryck, och med relativt enkla medel (tillförande av sittplatser, belysning och växtmaterial) svarva platserna för att möta tonåringars behov.

Målet med gestaltningen är tillgodose platser för att möta tonåringars behov av 1: socialisering och 2: självreflektion. Dessa två behov sätter krav för olika typer av miljöer och arbetsområdet kommer därför att tilldelas varsin karaktär. Figur 15 visar en form av tankekarta som under arbetet användes för att bena ut samband i materialet, och hur dessa lett fram till beslut för gestaltningen.

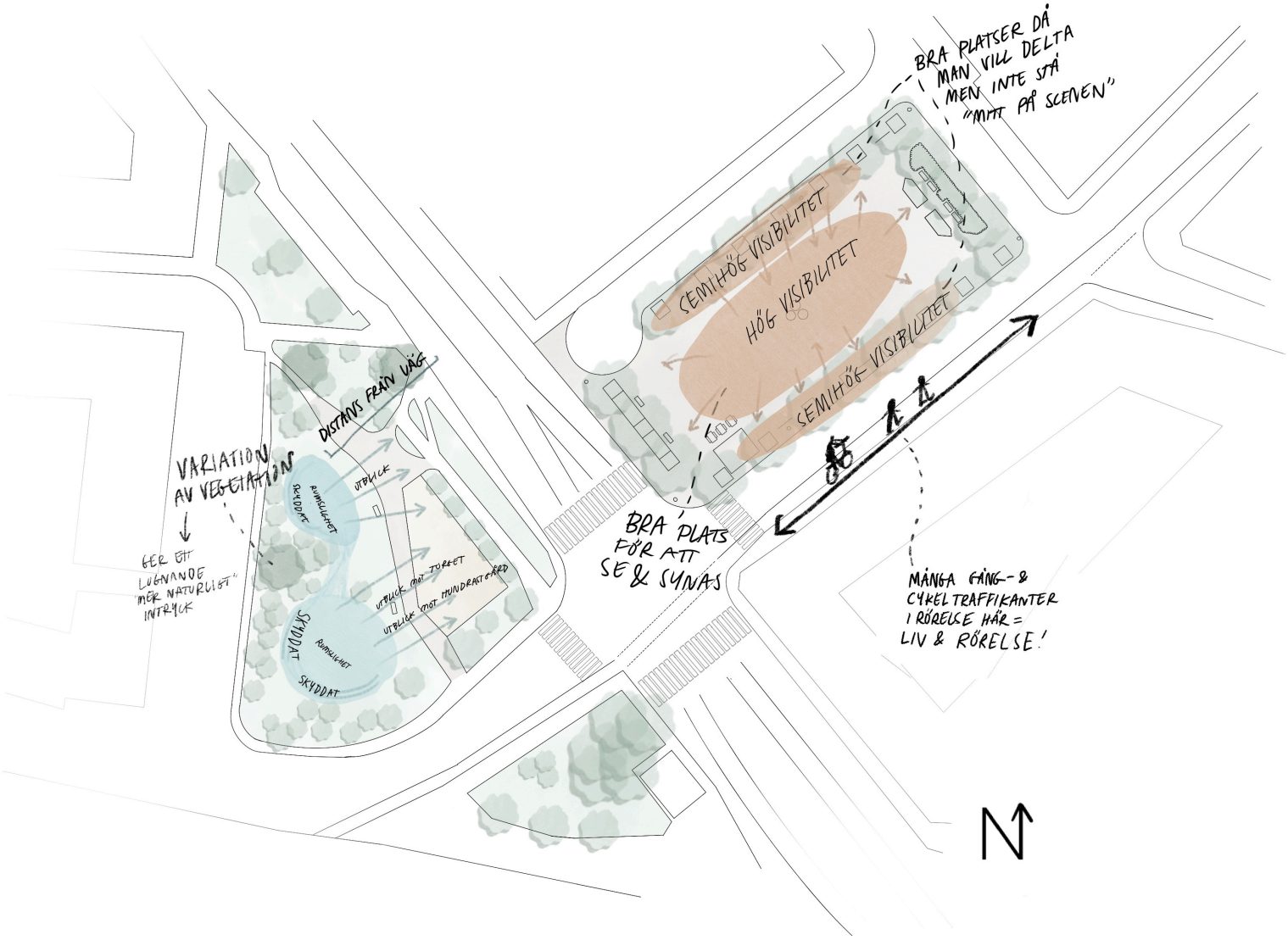

S:t Knuts torg gestaltas utifrån en urban karaktär. Litteraturen har belyst att det i staden måste finnas rum för att samlas i stora grupper och dynamiskt kunna organisera sitt häng med hjälp att sittplatser av olika slag. Detta stärktes av observationer som visade en rad kreativa sätt att använda stadens möblering för att få plats så många som möjligt på en liten yta. Sittplatser bör utformas på ett sådant sätt att de möjliggör olika typer av samlingsformer, eftersom tonåringar inte sällan rör sig i stora grupper för vilka ”klassiskt” placerade bänkar på rad är opraktiska.

Hundpark Lille gestaltas utifrån en naturlik karaktär. Litteraturen underströk behovet av platser att kunna dra sig tillbaka på, att kunna iaktta utan att samtidigt själv stå på scen. Hundpark Lille är redan idag en grön plats, vilket kommer att bidra med den restorativa inverkan som växtmaterial har på tonåringars psykiska hälsa.

Två karaktärer

Torget kommer att vara präglat av socialisering med syfte att möta olika typer av samlingssätt. Fokus ligger på sittplatser som tydligt tillhör torget och inte kommersiella aktörer kring torget. Torgets karaktär kommer att vara urbant torg, med enkla material.

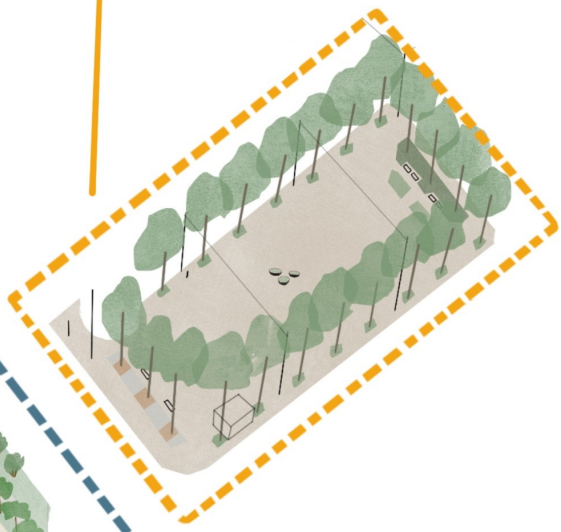

På andra sidan Amiralsgatan finns rum för att dra sig undan. Sittplatserna är ordnade på ett sätt som möjliggör intima samtal eller egentid för intro-spektion. Parkens karaktär kommer att vara mer naturlig och drömsk, med fokus på belysning och vegetation.

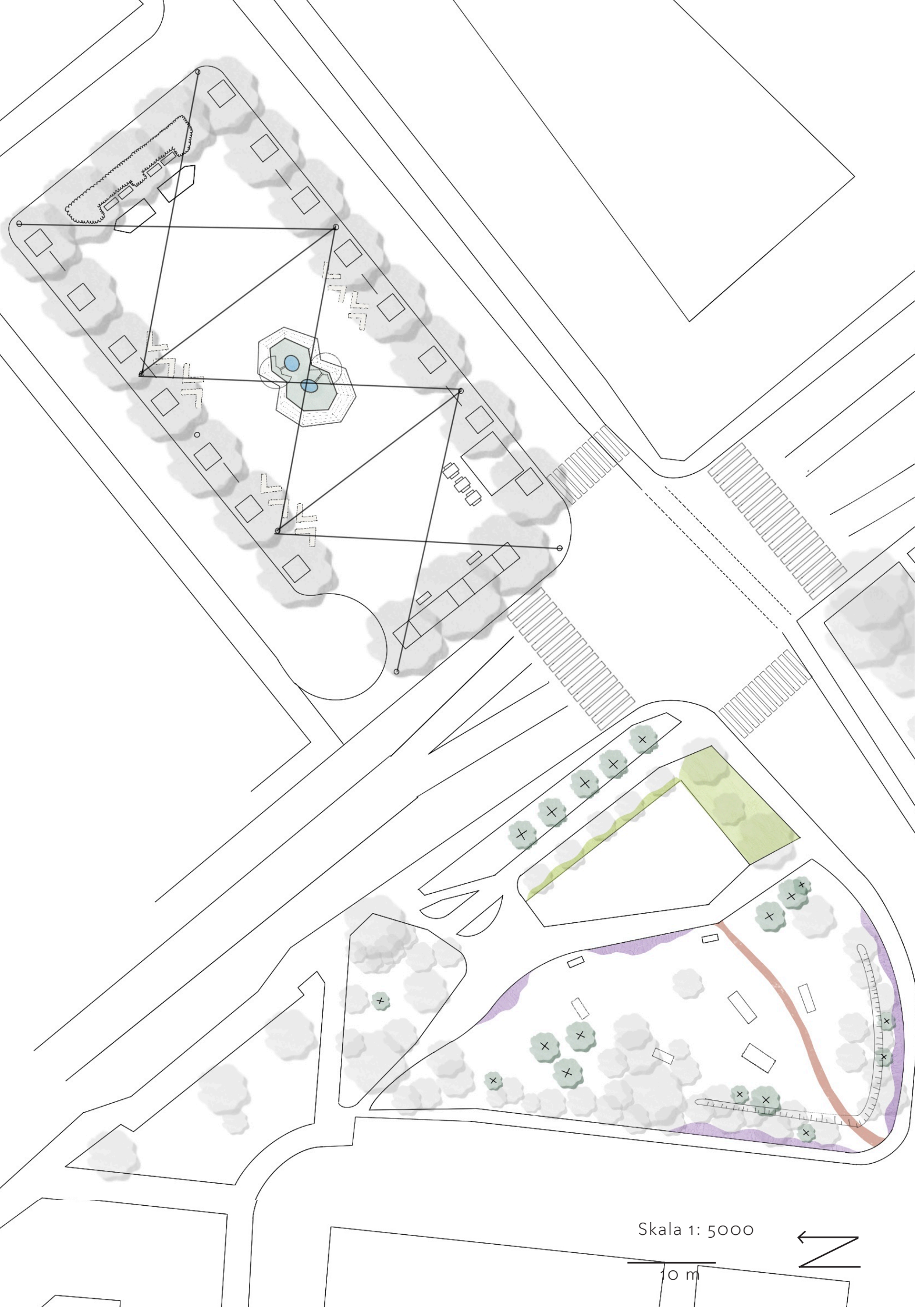
Skala 1: 5000
10 m

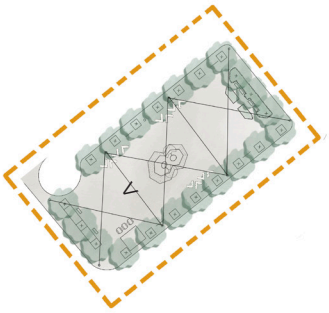

S:t Knuts torg

På mitten av S:T Knuts torg, där det i dagsläget står tre planteringskrukor, placeras en stor upphöjd plantering omgiven av trappsteg. Trappstegen varierar i antal, höjd och djup så att vissa delar av trappen tar formen av en soffa. Syftet med detta är för att bidra med en flexibilitet i användning. Vissa delar av trappen fungerar som vanliga bänkar, medan de sidor som utgörs av fler trappsteg ger rum åt andra sorters samlingar. Inspirationen kommer från hur unga utnyttjar nivåer för att kunna sitta många tätt.

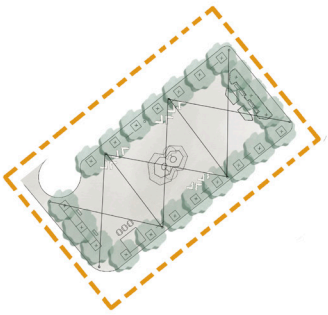

Solen rör sig över torget och med det i åtanke har sidorna med flest trappsteg placerats mot solen så att maximalt antal besökare kan sitta med ansiktet mot solen. Längs torgets långsidor placeras v-formade bänkar på ett sådant sätt det är möjligt att delvis sitta ensam, men också samlas för samtal mitt emot varandra.

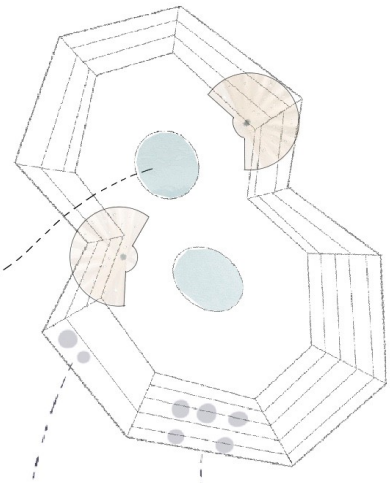

Flyttbara lådor att sitta på, likt de på Friisgatan, ger möjlighet att samlas fler eller kanske sätta sig i kvällssolen som bilder en gyllene solgata på torget vid skymningen

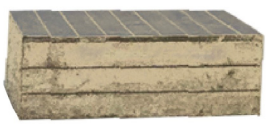

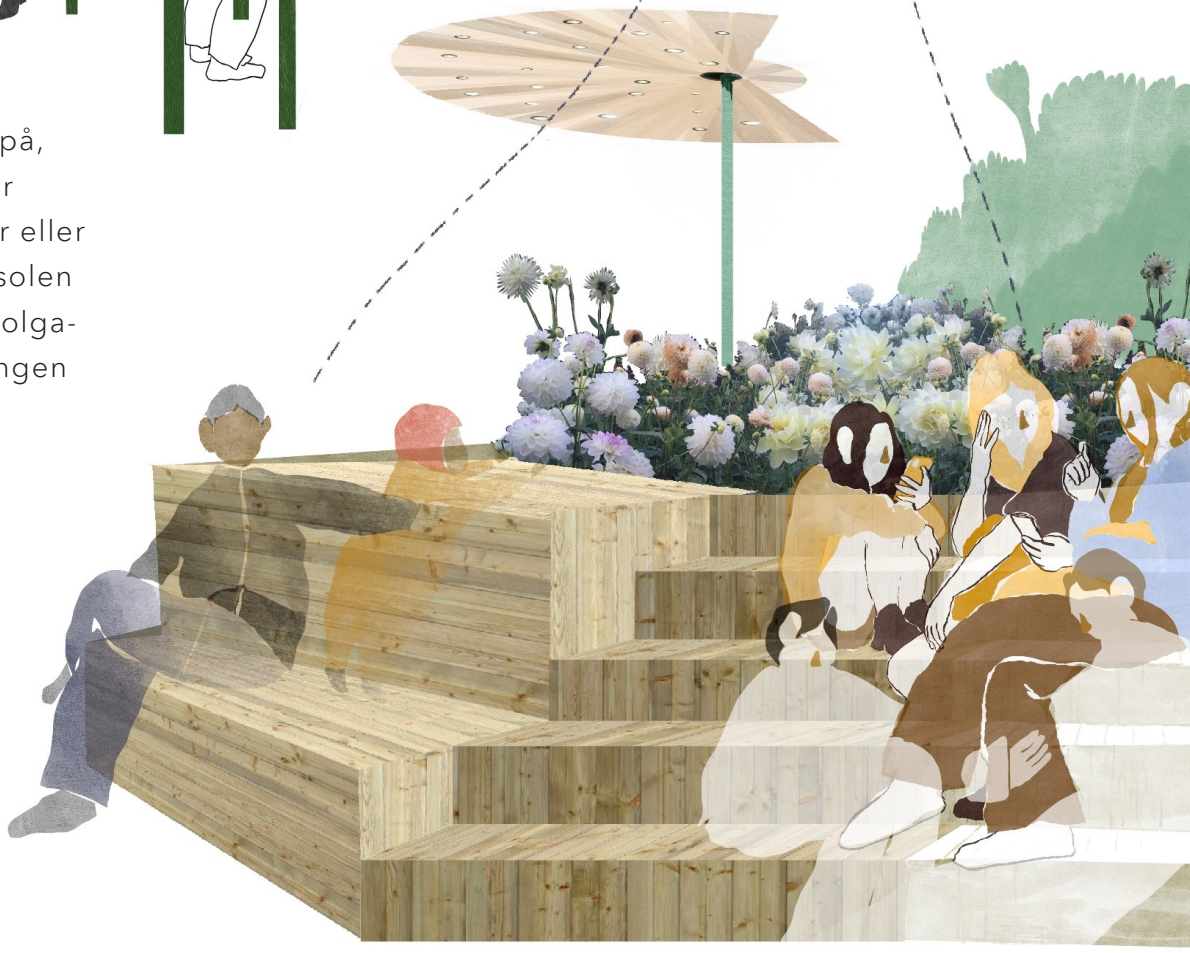

Visualisering av trappmöbeln.

I både litteratur (Saccotelli et al., 2019) och genom arbetets observationer framgår att tonåringar efterfrågar och använder tak. För att platsen ska upplevas som brukbar även vid regn förses den upphöjda planteringen med två paraplyliknande tak (figur 16) som genom sin utformning samlar upp regnvatten och leder ner detta till planteringen. Undersidan av taken är dekorativt försedda med belysning som vid kvällstid lyser upp som en liten stjärnhimmel.

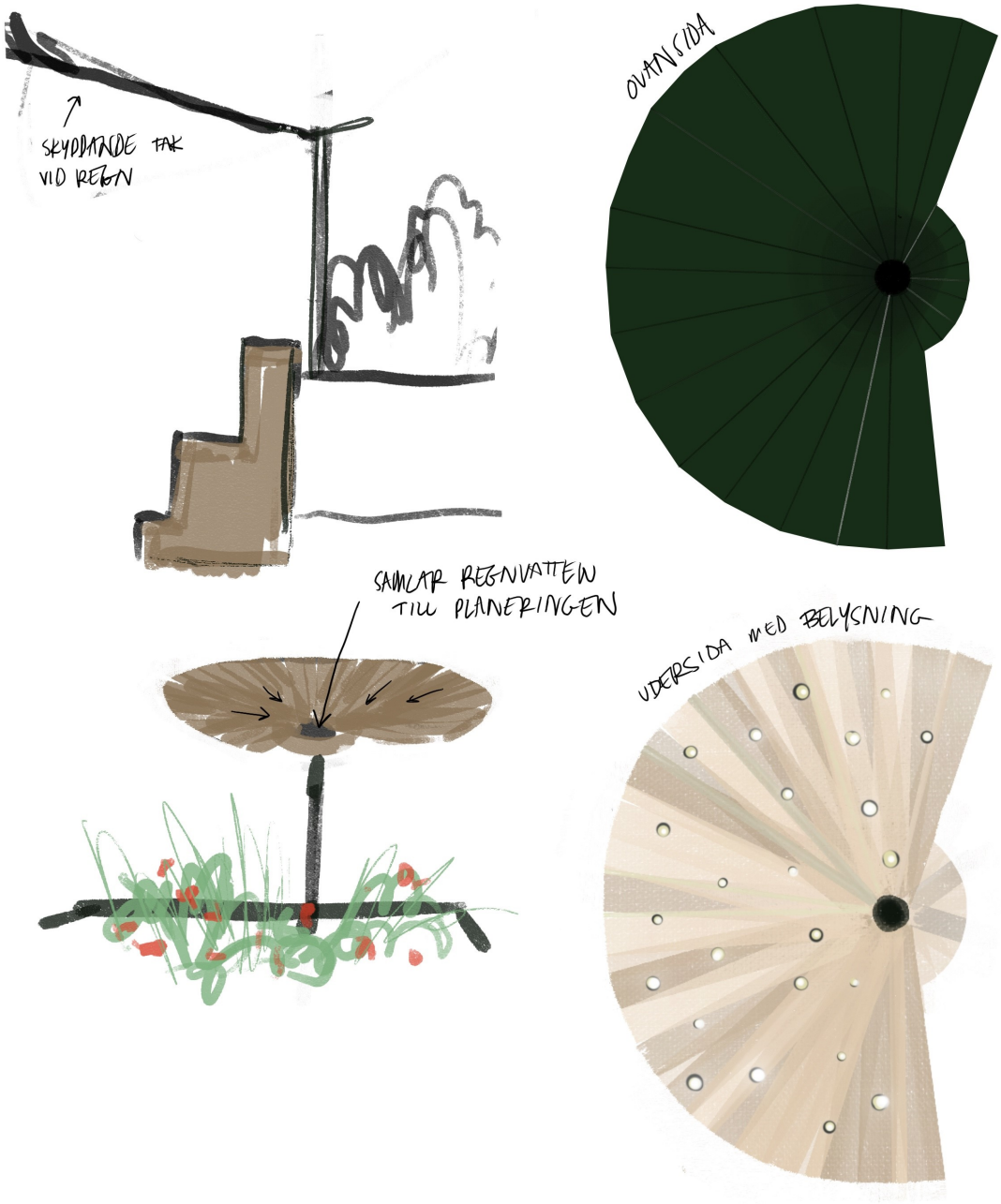

Figur 16. Paraplytak

Hundpark lille

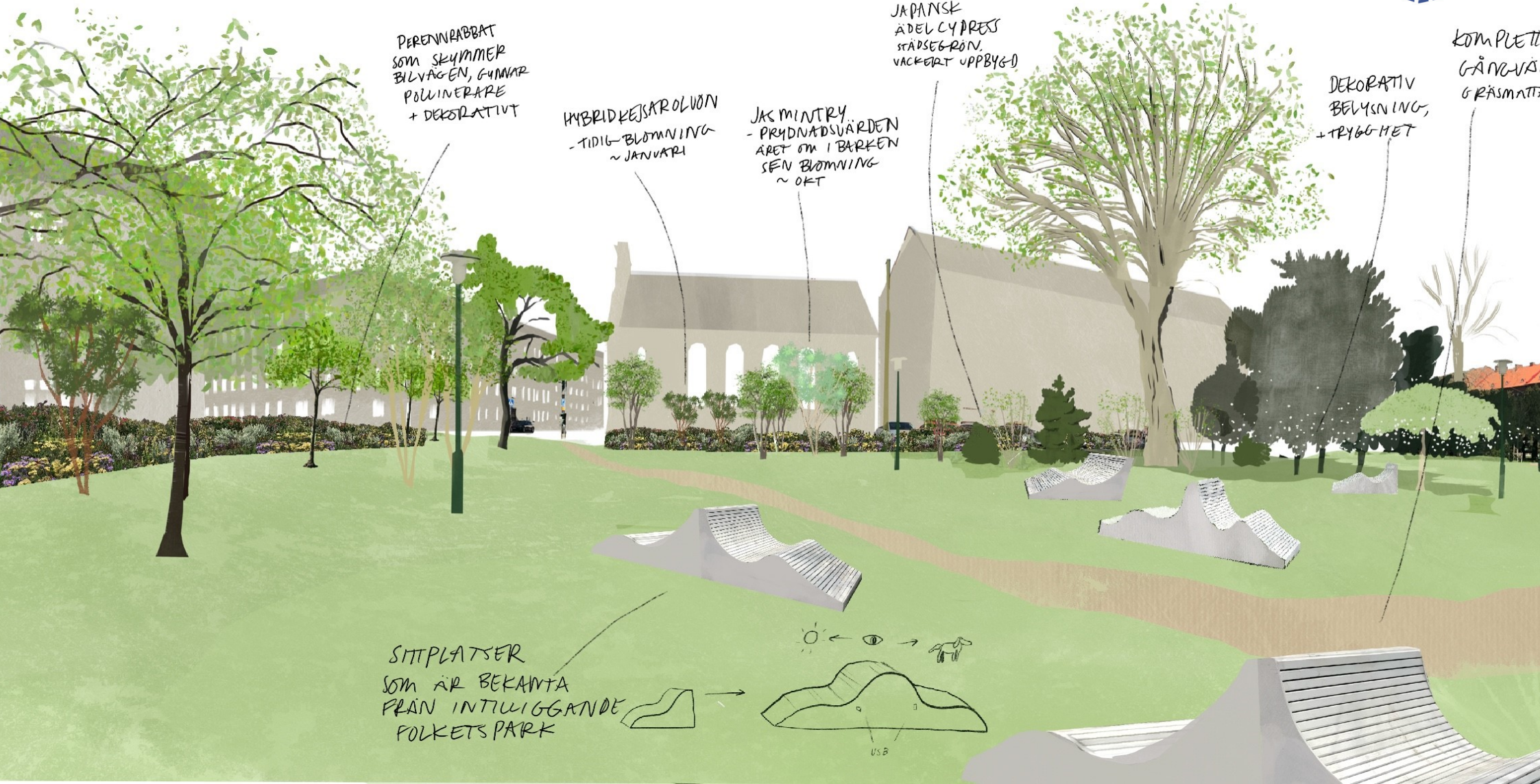

Hundpark Lille är med sin variation av träd och buskar en grönskande liten oas mellan de trafikerade vägarna runtomkring (Växtlista i bilaga). Platsens existerande planteringar bidrog med grundinspiration till att skapa en mer naturlik plats där besökare kan slå sig ner och känna sig omgivna av grönt. Malmö Stad planterade år 2020 ett tjugotal träd vilket gör att fokus kan läggas på att komplettera med ett fåtal buskar och en perennrabatt som löper längs den (på kartan) nedre delen av parken. I och med platsen nedsänkta karaktär så finns här möjlighet att skapa en sorts "optisk illusion" när bilvägen knappt blir synlig om besökarna sätter sig ner (figur 17).

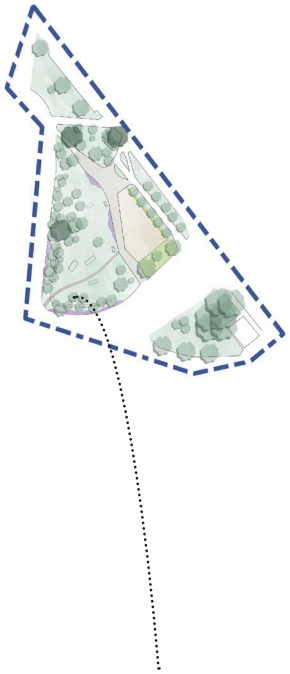

Figur 17. Genom en perennplantering skyms bilvägen.

Sittplatserna är av samma sort som de välanvända liggbänkar som ställs ut i intilliggande Folkets Park under de varmare månaderna av året. De kurvade bänkarna modifieras genom att låta formen fortsätta så att två personer kan sitta åt varsitt håll med ryggarna mot varandra. Genom att använda sittplatser som redan är en del av Malmös offentliga miljö och därför känns igen av stadens invånare (åtminstone de som vid något tillfälle besökt Folkets Park) kommunicerar platsen en bekanthet. Förhoppningen är därför att förbipasserande direkt kommer att identifiera platsen som en del av Malmös offentliga grönområden.

Utöver aspekten av igenkänningsbarhet så baseras beslutet på arbetets observationer som bjöd på en del överraskningar i hur sofforna användes. Sofforna finns i två storlekar, som vid första anblick ser ut att vara till för en respektive två personer. Vid ett tillfälle observerades fyra tonåringar på en soffa (figur 18).

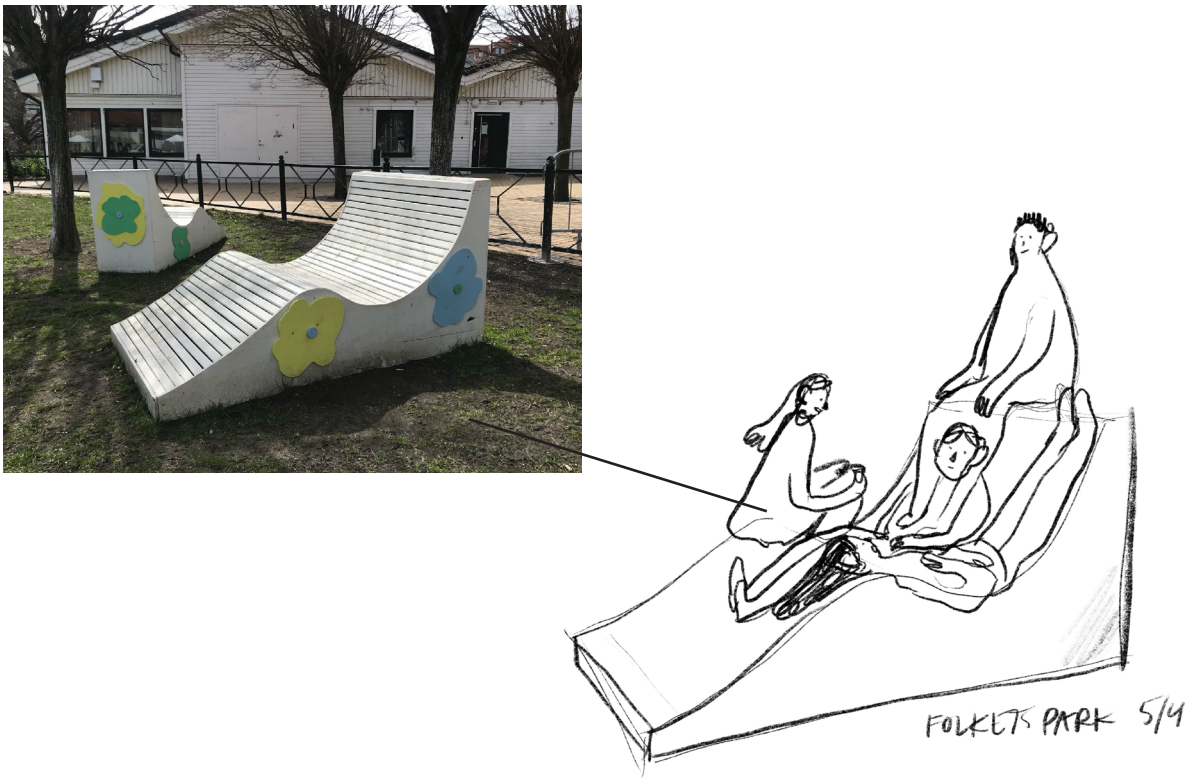

Figur 18. En av de mest överraskande observationerna.

Belysning återkom i litteraturen delvis som ett verktyg för ökad trygghet, men även som ett medel för dekoration. Platsen ligger belägen på så sätt att omgivningen sällan upplevs som folktom i och med dess centrala läge, men för att motverka känslan av tätt mörker bland buskagen och träden kommer dekorativa ljusslingor slingra sig genom trädkronorna.

Visualisering föreställande Hundpark Lille

Belysning nedtill i trädkronorna lyser upp när solen sjunker

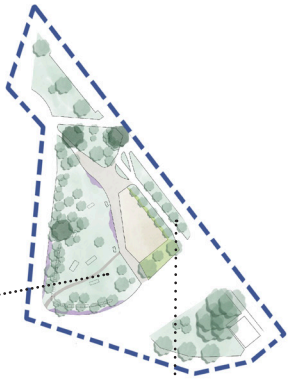

Hundpark Lille är under våren en plats som får förbipasserande att stanna upp och vända ansiktet upp mot körsbärsblomningen. Detta ger platsen en karaktär som fick leda växtvalen i arbetet. Genom att plantera in ytterligare fem individer av prydnadskörsbär (Prunus accolade) mittemot den existerande trädraden bildas en allé. Detta görs för att stärka platsens karaktär och locka till sig ytterligare besökare.

Visualisering föreställande Hundpark Lille

DEL 4

Diskussion

Vad säger litteraturen om tonåringar inom landskapsarkitekturen?

Vad kan vi lära oss av hur tonåringar använder staden?

Hur kan en som landskapsarkitekt gestalta offentliga miljöer som är funktionella för tonåringar?

Staden spelar en viktig roll för tonåringars utveckling, då den fysiska miljön erbjuder både en spelplan för interaktion och samling men även platser att iaktta övriga samhällsdeltagare. Det är med hjälp av vår omgivning som vi i tonåren formas till vuxna. Trots detta så visar forskningen att tonåringar inte alltid känner sig välkomna i den offentliga miljön. I en allt mer privatiserad och kommersialiserad stad blir det allt svårare att hitta platser att umgås på länge – och gratis. Litteraturen belyser vidare att sättet staden är utformad på inte alltid möter tonåringars behov av mötesplatser, vilket blev tydligt genom observationerna. Att bänkar på rad inte är anpassade för tonåringars häng, då de gärna samlas nära i ring hindrar dock inte tonåringar från att använda dem. Det var med skräckblandad förtjusning som jag iakttog hur tonåringar satt på ryggstöd, bord, elskåp och till och med varandra för att få plats. Den skräckblandade delen beror på att, trots att deras kreativitet i hur de använder staden är beundranvärd, belyser den också hur illa många delar av staden är anpassad för tonåringars häng.

Städerna möter dessutom sällan tonåringars behov av reträttplatser, där de i lugn och ro kan iaktta andra, eller ägna

sig åt sin egen tankevärld. Tonåringar tillbringar idag allt med tid inomhus och online, vilket jag anser ställer nya krav på det urbana lanskapet, och ger tyngd åt landskapsarkitektens roll inom stadsplanering. Det finns många vinster att skörda av en grön stad då naturlika platser med mycket vegetation gynnar både psykisk hälsa och dessutom kan locka med eftertraktade dekorativa värden, som uppskattas av tonåringar.

Detta arbete har breddat min bild av tonåringars behov, då jag initialt hade en uppfattning om att tonåringar föredrar övergivna platser. Efterhand broderades bilden ut och visar att övergivna platser absolut har sin poäng för ungdomars sociala utveckling, men att de endast möter en viss del av deras behov. Som landskapsarkitekt finns det ett ansvar att möjliggöra olika typer av möten, och forskningen visar att just diversitet i fysisk miljö gynnar tonåringars möjlighet till utveckling. Ibland vill de vara själva, ibland i ett gäng bortom vuxnas blickar. Utöver platser att socialisera på med jämnåriga så behöver tonåringar även platser att interagera med, eller bara iaktta andra samhällsgrupper, då det hjälper dem att känna sig som en del i samhället. Att se hur vuxna interagerar med och i staden är en del i den utveckling som tonåringar genomgår. Staden bör erbjuda platser som gynnar all typ av utveckling.

En problematik som uppstod tidigt var den rent semantiska aspekten av arbetet. Delvis för den egna processen, där ordval och definitioner stundtals kunde kännas förvirrande och begränsande. Vad är definitionen av en tonåring? Spelar det någon roll om jag skriver unga eller tonåringar? Med hjälp av litteraturen kunde jag efterhand besvara den frågan för mig själv (se avsnittet om begreppsförtydligande), och med uppbackning av litteratur (Brunelle et al.m 2018) konstatera att det finns en symbolisk skillnad som medföljer ordvalet. Utöver den mer avgränsade problematiken kring arbetets begreppsval framträdde en spegelbild på macronivå. Ordet barn är ju faktiskt delvis

synonymt med tonåringar beträffande lagstadgade och konventionella rättigheter, vilket riskerar att medföra en förvirring kring vem man åsyftar.

När man initialt talar om barn och unga så finns det en tendens att efter hand övergå till att bara nämna barn. Här finns det en utmaning i vad som läses in i orden, och kanske kan tonåringars underprioriterade position inom landskapsarkitektur delvis ligga i ett språkligt problem? Tonåringar under 18 är minderåriga och ses som barn i lagens ögon, men ses de som barn i samhällets ögon? Sundevall och Jansson (2020) belyser hur olika grupper efterfrågar olika saker av stadsbilden, vilket i förlängningen ställer krav på landskapsarkitekter (och övriga yrkesroller involverade i stadsbyggande) att medvetet se över vilka grupper vars behov möts i de platser vi gestaltar.

Denna studie har för mig, genom både litteratur och observationer, belyst den del av landskapsarkitekturen vars praktik inte är att skapa något helt nytt utan snarare arbeta med det som finns genom att med små medel lägga till eller ta bort pusselbitar. Gestaltningsprincipen för detta arbete är att bibehålla platsens karaktär och funktion och med enkla medel svarva platserna så att de möter tonåringas behov. Detta var på vissa sätt en stor utmaning som stundtals bjöd en stark känsla av underprestation. Är det dålig landskapsarkitektur att arbeta så mycket med möbler? Borde jag styra om trafiken? Är detta tillräckligt? Frågor som dessa har dels besvarats med beslut underbyggda av litteraturen och delvis blivit åsidosatta av en rent tidsmässig begränsning. Samtidigt har det för mig, som student stående på det översta trappsteget inför arbetslivet varit en givande utmaning att tvingas begränsa fantasin till förmån för en sorts realism i kombination med insikten kring att det ibland är just enklare lösningar som är bäst.

Att arbeta utifrån denna gestaltningsprincip har även bidragit

med att arbetets resultat är relativt enkla att applicera på andra platser. Då gestaltningen hade kristalliserats ut kunde jag inte låta bli att visualisera in till exempel trappmöbeln på olika hårdgjorda ställen i Malmö. Kanske skulle ett alternativ vara att Malmö stad har fyra stycken som flyttas runt i staden från år till år? Det finns gott om hårdgjorda yton som hade kunnat hysa en tillfällig trappmöbel i Malmö (utanför Operan, mitt emot NK, Södra Latins skolgård, utanför polishuset och så vidare...) Kanske gästspelar Trappen på plattan i Stockholm, eller varför inte Times Square i New York (figur 19)? Tonåringar behöver trots allt platser att umgås på världen över.

Figur 19. Fotomontage föreställande trappmöbeln på Times Square i New York (Kimmyrn, 2020) & Södra Latins skolgård i Malmö

Metoddiskussion

Hur har de valda metoderna hjälpt till att forma det slutgiltiga gestaltningsförslaget?

Metoden research based design har fungerat som en följeslagare genom arbetet och bidragit med en form av elasticitet i processen. Jag skrev i början av arbetet att jag ämnade använda mig av metoden likt en fläta, att se de tre aspekterna (forskning, praktisk kunskap och designuppdrag) som vägar som slingrar sig fram parallellt och likt flätan stundtals överlappande. Under arbetets gång har jag då och då gått vilse och kanske vandrat för långt åt ett håll - och vid dessa tillfällen har det hjälpt att påminna mig själv om att knyta an till de andra vägarna för att hålla en balans. Genom att ständigt utvärdera och studsa mellan information, observationer och själva platsen så har själva idébyggandet behållit en lustfylld kvalitet, där det varit högt i tak och beslut har kunnat omvärderas och omarbetas efter hand. Något som kontinuerligt har diskuterats under min utbildning inom landskapsarkitektur är hur en process sällan (eller aldrig) är linjär, och min upplevelse av att använda research based design som metodologisk huvudansats har hjälpt till med att finna riktning i den annars väldigt kringelkrångliga väg som en kreativt arbete innefattar.

Att gestalta med tonåringar i åtanke har på många sätt varit en utmaning i och med beslutet att inte involvera tonåringar i själva processen. Kanske har det redan blivit tydligt för dig som läsare att jag under hela arbetets gång haft en inre diskussion kring, ja, nästan alla aspekter av uppsatsen. En av de mer återkommande inre debatterna har behandlat frågan: Är medborgardialog och projekt där tonåringar själva är med och designar alltid bättre? Medborgardialog är ett viktigt verktyg, men

det är inte möjligt att använda i alla projekt. Kanske finns det dessutom tillfällen där det faktiskt kan finnas en vinst i att inte involvera brukare direkt i gestaltningsprocessen. Jag vill hävda att platser som tas fram tillsammans med tonåringar ofta får ett fokus på aktivitet (exempelvis Vänskapstorget och Rosens röda matta, båda lokaliserade i Malmö).

Detta ser jag som en naturlig konsekvens av en process där målgruppen deltar i gestaltningen, vilken på inga sätt är fel. Anordnas en workshop för att tillsammans med tonåringar ta fram en plats så kommer delatagarna att drömma stort och potentiellt vilja få in många funktioner på begränsad yta. Dansscener, högtalare, utebio och bollplaner - varför inte passa på när vi ändå brainstormar? Det som riskerar att förbises är de mer ”lågmälda” men lika nödvändiga platser som tonåringar har ett behov av. Detta behov återfinns både inom miljöpsykologiskt forskning, men även i de svar som tonåringar ger i forskningsbaserade intervjuer och studier. Kanske är det så att dessa två ramar - workshop och forskning - helt enkelt tenderar att locka fram olika fokus hos tonåringar?

Med det sagt så anser jag att landskapsarkitekter alltid bör sträva efter att involvera målgrupper och brukare i så stor utsträckning som möjligt. Frågan bör kanske inte vara ja eller nej, utan snarare när i projektet det sker och med vilket syfte? Hade studien upprepats så hade jag genomfört korta intervjuer på gående fot med de tonåringar var använding av staden observerades. Detta för att få en djupare förståelde kring till exempel vilka aspekter av staden som styr deras val att hängplats.

Slutord

Som nämndes i förordet så föddes idén till denna uppsats under ett grupparbete under min termin i Sheffield år 2020. Under ett år bar jag med mig en fiktionella tonåring vars talan det hade varit så svårt att föra fram. Under arbetets gång har jag inte kunnat låta bli att långsamt byta ut den påhittade tonåringen mot min egen, verkliga, lillasyster som när detta arbete publiceras alldeles nyligen fyllt 16 år. Detta har bidragit med en personlig investering i tonåringars tillgång till staden, i takt med hur min kunskap efterhand fördjupats. Ett urbaniserat samhälle, den ökande psykiska ohälsan hos unga och kunskapen kring exkluderande design ger bränsle till den inre lågan att i det kommande yrkeslivet som landskapsarkitekt jobba för en grönare, öppnare stad.

Referenser

Illustration bearbetat från en observationsskiss.

Aggio, D., Smith, L., Fisher, A., Hamer, M. (2015). *Mothers' perceived proximity to green space is associated with TV viewing time in children: The Growing up in Scotland study*. HealthBehaviour Research Centre, University College London, London, UK.

Andersson, B. (2010) *Om kvinnors erfarenhet och fysisk planering*. Centrum för kommunstrategiska studier. Linköpings universitet.

Bergström, I. (2000) Behöver modernismen moderniseras? – Om estetik och funktion i ytterstaden. I: Nyström, Louise (red.), *Stadsdelens vardagsrum: ytterstadens offentliga platser och liv*. Karlskrona: Stadsmiljörådet. s.135-142.

BiD Malmö (2021) *Seminarie kring Barn och Unga i Stadsutveckling*. https://bidmalmo.se/se-hela-filmen-seminariet-kring-barn-och-unga-i-stadsutveckling/ [2021-09-22]

Birch J., Rishbeth, C., Payne S. R. (2020). Nature doesn't judge you – How urban nature supports young people's mental health and wellbeing in a diverse UK city. *Health Place* 62:102296

Boverket (2019). *Bostäder och platser för ungdomar*. https://www.boverket.se/sv/om- boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2019/bostader-och-platser-for- ungdomar/ [2021-09-22]

Boverket (2020) *Barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling – Kartläggning och analys*. https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2020/barnkonventionen-i-fysisk-planering-och-stadsutveckling.pdf [2021-09-22]

Boverket (2017) *Stöd till Utvecklingsprojekt för Jämställda Offentliga Miljöer i Städer och Tätorder*. https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2017/stod-till-utvecklingsprojekt-for-jamstallda-offentliga-miljoer-i-stader-och-tatorter.pdf [2021-10-13]

Bristulf, E. (2020) *Skalstock, Sektion och Deltagande Observation - Ett försök att kombinera landskapsarkitektur och socialantropologi*. Självständigt arbete vid SLU Alnarp.

Brown B., Mackett R., Gong Y., Kitazawa K., Paskins J. (2008) *Gender differences in children's pathways to independent mobility*. Child. Geogr. 6 385-401

Brunelle, S., Brussoni, M., Herrington, S., Matsuba, K., Pratt, M. W.(2018). Teens in Public Spaces and Natural Landscapes - Issues of access and design. I *Handbook of Adolescent Development Research and Its Impact on Global Policy*, Jennifer E. Lansford and Prerna Banati (red.), kapitel 18. New York: Oxford University Press.
BRÅ (2021) *Nationella Trygghetsundersökningen* (NTU). https://bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html [2021-11-12]

Chawla, L. & van Vliet, W. (2017). Children's Rights to Child-Friendly Cities. I Ruck, M. D., Peterson-Ba- dali, M. & Freeman, M. (red.) *Hand- book of Children's Rights, Global and Multidisciplinary Perspectives*. London: Routledge, ss. 533-549.

Chawla L. (2015) *Benefits of nature contact for children*. J. Plan. Literat. 30 433-452.

Childress, H. (2000). *Landscapes of betrayal, landscapes of joy: Curtisville in the lives of its teenagers*. Albany, NY: State University of New York Press.

Childress, H. (2004). *Teenagers, territory and the appropriation of space*. Childhood, 11(2), 195–205. http://doi.org/10.1177/0907568204043056

Crawford, A. (2020) . *There's No Room for Teens in the Pandemic City*. I Bloomburg https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-11-30/with-schools-shut-teens-seek-a-space-of-their-own?sref=Y5NzbMHF [2021-10-21]

de Fine Licht, K. P. (2017). Hostile urban architecture: A critical discussion of the seemingly offensive art of keeping people away. Etikk I Praksis: Nordic Journal of Applied Ethics, 11(2), 27–44. doi:10.5324/eip.v11i2.2052

Frayling, C. (1993). *Research for Art and Design*. Royal College of Art Reseach Papers, vol.1 nr.1 1993/4. London, UK.

Freeman, C., & Tranter, P. (2012). *Children and their urban environments*. London: Earthscan.

Fried, M. (2000). *Continuities and discontinuities of place*. Journal of Environmental Psychology,
20, 193–205.

Gehl, J, Svarre, B. (2013). *How to Study Public Life* (Washington, DC: Island Press).

Ghilardi, Lia. (2019). Planning Culturally for Equitable Cities. I: Brunnström, Pål & Claesson, Ragnhild (red.). *Creating the city: identity, memory and participation : conference proceedings*. Malmö: Malmö Universitet, s.529-537.
[2020-03-06]

Gill, T. (2007). *No fear: Growing up in a risk averse society*. London: Calouste-Gulbenkian Foundation.

Gillespie, J. (2013). *Being and becoming: Writing children into planning theory*. Planning Theory, 12(1), ss. 64-80.

Guessoum S. B., Lachal J., Radjack R., Carretier E., Minassian S., Benoit L., et al. (2020). Adolescent psychiatric disorders during the COVID-19 pandemic and lockdown. *Psychiatry Res*. 291:113264. 10.1016/j.psychres.2020.113264

Jansson, M., Vicenzotti, V., & Diedrich, L. B. (2019). *Landscape design based on research*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet. (Landskapsarkitektur, trädgård, växtproduktionsvetenskap, 2019:10).

Johansson, T. (2019). Att skapa sin identitet; Ungdomar på väg in i livet. I: Frisén, Ann & Hwang, Philip (red.). *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och kultur, kapitel 3.

Korpela K. (2002) Children's Environments. I *Handbook of Environmental Psychology*. 363-73. Hoboken, NJ: John Wiley

Kyttä M., Broberg A. (2014). *The multiple pathways between environment and health. Wellbeing: A Complete Reference Guide*. Eds Cooper R., Burton E., Cooper C. (New York, NY: Wiley), 1-54

Lange, A. (2021) Teen Girls Need Better Public Space sto Hang Out. *CityLab Design, Bloomberg Europe Edition*. https://www.bloomberg.com/news/features/2021-05-28/we-need-more-public-space-for-teen-girls [2021-09-22]

La Rochelle M., Owens P. E. (2014). Poetic perspective, critical insight: a study of youth attitudes toward place and community. *LE Bass Sociol. Stud. Child. Youth* 18 27–62.

Lieberg, M. (1998). Ungdomens Platser. Kapitel i *Människans Natur, Det grönas betydelse för vårt välbefinnande*. Olsson, T. et.al. Byggnadsforskningsrådet, Stockholm. Lund.

Lynch, K. (1977). *Growing Up In Cities* , MIT-Press, Massachusetts
Malmö Stad (2022) *Sommargator*. https://malmo.se/Stadsutveckling/Tema/Bebyggelse-och-utemiljoer/Sommargator.html [2022-04-03]

Malmö Stad (2021) *Case Sofielund*. https://malmo.se/Miljo-och-klimat/Miljo--och-klimatprojekt/Case-Sofielund-2030---Hallbar-stadsutveckling.html [2021-09-22]

Malmö Stad (2022) *Träd i Malmö, Pedagogiska Kartor.* https://malmo.se/Stadsutveckling/Tema/Bebyggelse-och-utemiljoer/Trad-i-Malmo.html [2022-04-03]

Malone, K. (2013). "The future lies in our hands": Children as research- ers and environmental change agents in designing a child-friendly neigh- bourhood". *Local Environment*, 18(3), ss. 372-395.

Malone, K. (2016) Children's place encounters: Place-based participatory research to design a child-friendly and sustainable urban development.*Geographies of global issues: Change and threat* 1-30.

Massey, D. (2005) For Space. Christian Abrahamsson. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography* Vol.89, No. 1 (2007) pp. 83-85. Taylor & Francis Ltd.

Nemeth J., Schmidt, S. (2011). The Privatization of public space: Modeling and measuring publicness. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 38, 5-23

OBS Magasin (2015) *Exkluderande Design – det offentliga rummets sociala ingenjörskonst.* P1 Sveriges Radio.https://sverigesradio.se/artikel/6073214

Owens, P.E. (2017). A place for adolescents. I: Bishop, K. & Corkey, L. (red.) *Designing cities with children and young people*. New York: Routledge, ss. 65– 78.

Owens, P. E. (2002). No teens allowed: The exclusion of adolescents from public spaces. *Landscape Journal*, 21(1), 156–163. http://doi.org/10.3368/lj.21.1.156

Owens, P. E. (2020). A Fundamental need. I *The Routledge Handbook of Designing Public Spaces for young people: Process, Practices and Policies for Youth Inclusion.* eds Loebach J., Little, S., Cox, A., Owens, P. E. (London: Routledge;)

Patton G. C., Sawyer S. M., Santelli J. S., Ross D. A., Afifi R., Allen N. B., et al. (2016). Our future: a lancet commission on adolescent health and wellbeing. I *Lancet* 387 2423–2478. 10.1016/s0140-

6736(16)00579-1

Raittila, R. (2012). With children in their lived place: Children's action as research data. *International Journal of Early Years Education*, 20(3), 270–279.

Regeringen (2021) *Barns rättigheter ska få större plats i stadsutvecklingen.* https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/04/barns-rattigheter-ska-fa-storre-plats-i-stadsutvecklingen/ [2021-011-12]

Regeringen (2020) *Barnkonventionen som svensk lag.* https://www.regeringen.se/regeringens-politik/barnkonventionen-som-svensk-lag/ [2021-011-12]

Rissotto, A., & Giuliani, V. (2006). Learning neighbourhood environments: The loss of experience in a modern world. I C. Spencer & M. Blades (Eds.), *Children and their environments: Learning, using and designing spaces.* Cambridge: CUP.

Rådet för hållbara städer (2020). *Rapport 2020: Rådet för hållbara städer.* Tillgänglig: https://www.hallbarstad. se/radet-nyheter/radet-for-hallbara-stader-presenterar-arets-atgarder/ [2022-03-17].

Saccotelli R. D., Ivansson, H., Mijanovic, J., Hallgren, R-A. (2019). Häng som designmetod.I *PLAN* https://www.planering.org/plan-blog/2019/9/23/hng-som-designmetod [2021-11-02]

Sandberg, M., & Grander, M. (2021). *Trångboddhet i Malmö : En studie av trångboddhetens ojämlika utbredning och konsekvenser.* https://doi.org/10.24834/isbn.9789178771288

Sawyer S. M., Azzopardi P. S., Wickremarathne D., Patton G. C. (2018). The age of adolescence.I *Lancet Child Adolesc. Health* 2 223–228.

Scannell, L., & Gifforde, R. (2014). Comparing theories of interpersonal and place attachment. L. Manzo & P. Devine- Wright (Eds.), *Place attachment: Advances in theory, methods and applications.* London: Routledge.

SCB (2022) *Statistikdatabasen.* www.statistikdatabasen.scb.se [2021-11-15]

Schibbye, B. & Pålstam, Y. (2001). *Landskap i fokus: utvärdering av metoder för landskapsanalys*. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förlag.

Sundevall, Elin P., & Märit Jansson. (2020). Inclusive Parks across Ages: Multifunction and Urban Open Space Management for Children, Adolescents, and the Elderly. I *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17, no. 24: 9357. https://doi.org/10.3390/ijerph17249357

Tudor, C. (2014) *An Approach to Landscape Character Assessment.* Natural England

UngaTur, Skarpnäcks Ungdomsråd, White Arkitekter, Skarpnäcks Stadsdelsföraltning och Unga Berättar. (2017) Flickrum i det offentliga. I *Staden i ögonhöjd*. https://vaxer.stockholm/globalassets/tema/barn-och-unga-i-stadsplanering/sbk_staden-i-ogonhojd.pdf Hämtad [2021-12-03]

Vanaken G. J., Danckaerts M. (2018) *Impact of green space exposure on children's and adolescents' mental health: a systematic review.* Int. J. Environ. Res. Public Health 15:2668

Ver, E. (2014). *Teens and improvised spaces: A study of appropriation of outdoor places—Academic Commons* (Master's thesis). Columbia University, New York, NY.

Vårdguiden 1177. (2019). *Tonåringar 13-18 år.* https://www.1177.se/barn--gravid/sa-vaxer-och-utvecklas-barn/barnets- utveckling/tonaringar-13-18-ar/ [2021-09-27]

Wales, M., Mårtensson, F., Hoff, E., Jansson, M. (2022) Elevating the Role of the Outdoor Environment for Adolescent Wellbeing in Everyday Life. I *Frontiers Psychology* 2022;13 774592

Wells N. M., Jimenez F., Mårtensson F. (2018). "Children and nature," I *Oxford Textbook of Nature and Public Health*, eds van den Bosch M., Bird W. (Oxford: Oxford University Press;), 167–176
v
Woolley, H., Spencer, C., Dunn, J., & Rowley, G. (1999). The child as citizen: Experiences of British town and city centres. *Journal of Urban Design*, 4(3), 255–282. http://doi.org/10.1080/1357480990872445

Zinko, U., Ersborg, J., Jansson, U., Pettersson, I., Thylén, A., & Vincentz, R. (2018). *Grön infrastruktur i urbana miljöer.* Nordisk ministerråd. Köpenhamn. https://doi.org/10.6027/TN2018-518

Zukin, S., (1995). *The Cultures of Cities.* Oxford: Blackwell.

Billder och figurer

Samtliga illustrationer, figurer och foton i arbetet tillhör författaren om de inte nämns här under.

Figur 4-5: Kartunderlag- Google Maps (2022). *Kartdetaljer.* Flygfoto [Kartografiskt material]. https://www.google.se/maps/@55.5950683,13.0112551,1471m/data=!3m1!1e3 [2021-10-12]

Figur 6-7: Historiska kartor hämtade från Malmö Stad (2022) *Träd i Malmö.* https://malmo.se/Stadsutveckling/Tema/Bebyggelse-och-utemiljoer/Trad-i-Malmo.html [2022-04-3]

Figur 8: Malmö Stadsarkiv, Historiska foton.
ID: 21775 https://bildarkivet.malmo.se/asset-bank/action/quickSearch?CSRF=JHbZFTIYP9Uv5Rb8DM3i&newSearch=true&quickSearch=true&includeImplicitCategoryMembers=true&keywords=%22S%3At+Knuts+Torg%22&cachedCriteria=1 [2022-03-14]

Figur 19: Kimmyrm (2020) *Times Square - Covid 19 - A photograph of times square empty during the Coronavirus pandemic.* https://www.dreamstime.com/empty-times-square-covid-nyc-photograph-coronavirus-pandemic-new-york-city-ny-image183889264
[2022-04-8]